

MAGYAR NEMZETPOLITIKA

A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA KERETE

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

MAGYAR NEMZETPOLITIKA

A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA KERETE

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

Tartalomjegyzék

KÖSZÖNTŐ	4
1. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA FOGALMA	5
1.1. A nemzetpolitikai stratégia műfaja	5
1.1.1. A nemzetpolitikai stratégia sajátosságai	5
1.1.2. A nemzetpolitikai stratégia helye	6
1.1.3. A nemzetpolitikai stratégia időhorizontja	7
1.1.4. A nemzetpolitikai stratégiát fejlesztő intézményrendszer	7
1.2. Helyzetkép	7
1.2.1. A nemzetpolitikai stratégia szereplői	7
1.2.2. Társadalmi és politikai folyamatok	9
1.2.3. A magyar nemzetpolitika eddigi eredményei és hibái	10
1.2.4. Nemzetközi példák	11
2. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA CÉLTÉTELEZÉSE	12
2.1. A nemzetpolitikai stratégia alapvetései	12
2.2. Átfogó cél: gyarapodó közösségek	13

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK	16
3.1. Magyarország	16
3.1.1. Magyar közigazgatás	16
3.1.2. Magyarországi társadalom	16
3.1.3. Külpolitika	17
3.1.4. Támogatáspolitiká	20
3.2. A külhoni magyarok vonatkozásában	23
3.2.1. Demográfia	23
3.2.2. Szórvány és csángó	29
3.2.3. Diaszpóra	31
3.2.4. Oktatás	32
3.2.5. Tudomány	38
3.2.6. Gazdaságfejlesztés	39
3.2.7. Mezőgazdaság	40
3.2.8. Környezetvédelem, a fenntartható fejlődés sarokpontja	41
3.2.9. Turizmus	42
3.2.10. Kultúra. Kulturális örökségvédelem	43
3.2.11. Civil szervezetek	45
3.2.12. Egyház	46
3.2.13. Ifjúság	47
3.2.14. Média	48
3.2.15. Sport	49

Köszöntő

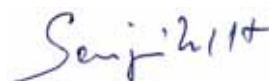
2011 őszére nemzetpolitikánk szilárd morális és jogi alapjait letettük: 2012. január 1-jétől hatályos Alaptörvényünkben és a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről szóló törvényünkben kimondtuk a magyar nemzet határok feletti összetartozását, az egyszerűsített honosítási eljárással valamennyi magyar számára biztosítjuk a magyar állampolgárság könnyített megszerzését, a szavazati jog kiterjesztése Magyarország jövőjét illetően is aktív szerepvállalásra szólítja a külföldi magyarságot, a Nemzeti Regiszter azokat a nemzettársainkat is megszólítja, akik távol Magyarországtól – sok esetben már a magyar nyelvet nem beszélve – élnek a nagyvilágban.

A magyar nemzet boldogulása, céljainak megvalósítása csak együtt, közös erővel lehetséges. Sikert csak úgy érhetünk el, ha a magyar nemzet minden egyes tagja, éljen bárhol a világon: Magyarországon, a Kárpát-medencében vagy a diaszpórában, a neki adott tehetséggel megcselekszi azt, ami rá bízott.

A magyar állam határai és a magyar nemzet határai nem esnek egybe. Ezért az anyaországnak segítenie kell a nemzet tagjai közötti kötelékek erősítését, nemzetpolitikájának a határokon belül és kívül élő nemzettársainak összetartozását, egymás iránti felelősségvállalását.

A Magyar Nemzetpolitika című dokumentum ezeknek a cselekvéseknek a rendszerbe foglalása. A dokumentumban közösen megfogalmaztuk a nemzetpolitikai kereteket, célokat és irányokat.

Azzal, hogy kultúránkat, történelmünket, nyelvünket megőrizzük, nemcsak saját nemzetünknek, hanem az egész emberiségnek tartozunk.

Semjén Zsolt

nemzetpolitikáért felelős miniszter, miniszterelnök-helyettes

1. A nemzetpolitikai stratégia fogalma

Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelőséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért

1.1. A nemzetpolitikai stratégia műfaja

1.1.1. A nemzetpolitikai stratégia sajátosságai

A *Magyar Nemzetpolitika* a külföldi magyar közösségek gyarapodása érdekében fogalmaz meg célokat, mert úgy véli, ez által valósulhat meg az összmagyar nemzet felemelkedése. Iránymutatásul szolgál ahhoz, hogy Magyarország hogyan viszonyuljon a külföldi magyarsághoz, milyen alapelvek alapján és hogyan támogassa a külföldi közösségek gyarapodását.

A magyar állam a magyar nemzet letéteményese. Magyarország rendelkezik azon állami kerettel, amely nélkül a nemzetpolitika megalapozása és működtetése elképzelhetetlen; ez egyben kiemelt felelőséget is ró a magyar államra. Ezt a felelőséget az Alaptörvényből eredezteti:

Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelőséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.

Azonban a nemzet fennmaradása nem csupán Magyarország felelősége, hanem minden – magyarországi és külföldi – magyar közös felelősége.

Jelen dokumentum rendszerbe foglalja, strukturálja a magyar állam nemzetpolitikáját. A nemzetpolitikai stratégia egyrészt a magyarországi politika és közigazgatás, másrészt pedig a határon túli magyar közösségek számára fogalmaz meg célokat és feladatokat. Magyarország a külföldi magyar szervezetek legitím képviselőivel folytatott konzultációk, valamint a külföldi magyar pártok által megfogalmazott programok és stratégiák, és a tudományos kutatások alapján összegezte azokat az alapelveket, alapvető célokat, amelyek a külföldi magyarság megmaradását és gyarapodását szolgálják. E célok elérését segíti elő a magyar állam a saját eszközeivel.

A nemzetpolitikai stratégia abban különbözik a magyar állam többi stratégiájától, hogy olyan intézkedéseket is tartalmaz, amelyek más államok állampolgárait érintik. A stratégia végrehajtásának számos területe más államok jogrendszerétől, gazdasági lehetőségeitől, politikai akaratától is függ. A nemzetstratégia figyelembe veszi a szomszédos államok jogrendjét, az Európai Unió kisebbségvédelemre vonatkozó alapelveinek keretét. Üdvözlünk minden olyan lépést, amely a jogok kiszélesítésére törekszik.

A nemzetpolitikai stratégia végrehajtásáért, a nemzetpolitika működtetéséért a Nemzetpolitikai Államtitkárság, valamint a külföldi magyarok felelnek. Az Államtitkárság feladata, hogy a stratégia alapelvei szerint járjon el, miközben folyamatosan egyeztet a külföldi magyarok legitím képviselőivel.

1. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA FOGALMA

1.1.2. A nemzetpolitikai stratégia helye

Magyarország mint anyaország – a magyar közigazgatás, a magyar állam újjászervezésének folyamatában – a nemzetpolitika területén is a hatékonyságnövelést, az eredményességet tűzte ki célul. A nemzetpolitikai stratégia a magyar állam, a magyar politika, a magyar közigazgatás minden területét érinti. A nemzetpolitikai stratégiát horizontális jellegéből adódóan döntéshozatali és végrehajtási szinten minden szereplőnek egyaránt figyelembe kell venni.

A *Magyar Nemzetpolitika* a kormányzás abban a szakaszában születik, amikor a nemzetpolitikai átalakítás jelentős lépései megszülettek. Az új Alaptörvény fekteti le a nemzetstratégia elvi alapjait. A Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről szóló törvény, az állampolgársági törvény módosítása, a MÁÉRT hat év után újbóli összehívása, a Magyar Diaszpóra Tanács létrehozása, a Bethlen Gábor Alap és Alapkezelő Zrt. létrehozása, a szavazati jog biztosítása képezik a nemzetpolitikai stratégia pilléreit. A kormányzati struktúrában hangsúlyosan megjelenő, nemzetpolitikával foglalkozó közigazgatási egységek létrehozása, a támogatáspolitikai átalakítása alkotják a végrehajtási szintet.

Az alábbi ábra bemutatja a stratégia főbb kapcsolódási pontjait.

1.1.3. A nemzetpolitikai stratégia időhorizontja

A stratégia megvalósítása már jelen kormányciklus alatt folyik, ám a dokumentum egy hosszabb, több éves távlat szempontjait veszi figyelembe. A stratégia időhorizontját meghatározzák mindazok a tényezők, európai uniós, makrorégiós stratégiai irányok és céltételezések, amelyekhez szorosan illeszkedik, így meghatározóan az Európai Unió 2020-ig megfogalmazott iránymutatásai és céltételezései is. A nemzetpolitikai stratégia elemeit nagyban befolyásolja az állandóan alakuló gazdasági, társadalmi és politikai környezet. A célok, feladatok és eszközök rugalmasan tovább bővíthetők, átstrukturálhatók. A megvalósítás szakaszában folyamatos monitoringgal, a megvalósulás időközi és utólagos értékelésével kívánjuk a kereteket folyamatosan finomhangolni. A társadalompolitikai beavatkozások csak hosszabb távon érzékeltetik hatásukat, így az időközi felülvizsgálat, finomítások mellett a *Magyar Nemzetpolitika* 2020-ban igényel egy újabb alapos átgondolást. Ez egyben összhangban van az európai uniós és más magyarországi stratégiák fejlesztési időhorizontjával.

1.1.4. A nemzetpolitikai stratégiát fejlesztő intézményrendszer

A nemzetpolitikai stratégia fejlesztése a magyar állam és a külföldi magyarok közös feladata.

Az előkészítő munka a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságán, a Magyar Állandó Értekezlet szakbizottságaiban, a Magyar Diaszpóra Tanácsban, a tárcaközi egyeztetéseken, valamint a Nemzetpolitikai Kutatóintézetben folyik. A dokumentum épít a külföldi magyarok politikai szervezetei és szakmai műhelyei által létrehozott, valamint a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma keretében született stratégiai jellegű dokumentumokra.

A stratégiai döntéseket a MÁÉRT keretében a magyar állam és a külföldi magyarok pártok legitim képviselői közösen hozzák.

A végrehajtásban a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságának létrehozásával a kormányzatban kiemelt helyre került a nemzetpolitika. A Nemzetpolitikai Tárcaközi Bizottság munkája elősegíti, hogy a minisztériumokban készülő stratégiák a külföldi magyar érdekeket és a *Magyar Nemzetpolitika* alapvetéseit figyelembe véve készüljenek.

A nemzetpolitika koherenciáját nagymértékben szolgálja a Nemzetpolitikai Kutatóintézet munkája, amelyben célorientált kutatások folynak. A kutatóintézet fő célja a kisebbségkutatás és a nemzetpolitikai vonatkozású kutatások összehangolása és kezdeményezése, valamint a kutatások eredményeinek a politika számára használható módon történő feldolgozása.

1.2. Helyzetkép

1.2.1. A nemzetpolitikai stratégia szereplői

A. Magyarország

A magyar állam nemzetpolitikája úgy összegezhető, hogy Magyarország politikailag, erkölcsileg és anyagilag támogatja a külföldi magyar intézményeket és szervezeteket, valamint közvetlen kapcsolatot épít ki a külföldi magyarokkal. Ez a támogatás természetesen nem tudja ellensúlyozni a környező országok gazdasági helyzetéből fakadó hátrányokat és a perspektívahiányt, ám jelentősen hozzájárul a szomszédos államokban élő magyarok oktatási feltételeinek javításához, a civil szervezetek működéséhez és a kulturális hagyományok ápolásához.

1. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA FOGALMA

B. Magyar közösségek a szomszédos országokban

A többségi nemzethez hasonlóan a nemzeti kisebbségek is arra törekednek, hogy megőrizték identitásukat, biztosítsák közösségük gyarapodását. Egyetlen nemzeti közösség, így a magyar sem önszántából asszimilálódik.

A szomszédos államokban élő magyarok a többségi nemzetek tagjaihoz képest – kimondva vagy kimondatlanul – hátrányos helyzetben vannak. Az államok nem tehetnek különbséget nemzeti hovatartozás alapján állampolgáraik között. Nemzeti alapú egyenlőség híján nem beszélhetünk az állampolgárok jogegyenlőségének maradéktalan megvalósulásáról.

A szomszédos államokban élő magyar közösségek a rendszerváltást követően megalakították érdekvédelmi szervezeteiket, pártjaikat és megfogalmazták követeléseiket, többek között a kisebbségi jogokat, az autonómiát, az anyaországgal való szabad kapcsolattartást illetően. Politikai síkon az 1989 előtti állapothoz képest eredményekről számolhatunk be, azonban a magyarság gyarapodásához elengedhetetlenül szükséges intézményrendszer nem jött létre. A nemzeti közösségek politikai célja egyrészt az államon belüli kisebb, önkormányzó egységek, az autonómia, másrészt az önálló intézményrendszer megteremtése. Ezen a téren előrelépést csak Vajdaságban értek el, ahol 2010-ben a közvetlenül, demokratikusan megválasztott Magyar Nemzeti Tanáccsal megalakult a magyar kulturális autonómia köztestülete.

C. Magyar diaszpóra

A magyar diaszpóra tagjai mind térbelileg, mind kivándorlásuk idejét tekintve egymástól elkülönült közösségek. A diaszpórában fokozatosan kialakultak azok a szervezetek, amelyek tevékenysége a magyar identitás erősítésére, megtartására irányulnak. Azonban a fenti okokból eredően mind területi, mind pedig a változó szervezeti szint miatt más-más problémák érintik a diaszpórában élő közösségeket. A szervezetek tagjain kívül számos olyan egyén él diaszpórában, aki nem tagja ezeknek a szervezeteknek. A magyar diaszpóra tekintetében fontos megemlíteni azokat is, akik a közelmúltban vándoroltak el Magyarországról. A fenti szintek alapján a magyar diaszpóra tagjainak egy része jól beszéli a magyar nyelvet, azonban a másod-, illetve többbedgenerációs leszármazottak egy része már nem beszéli anyanyelvét.

D. Szomszédos államok

A külhoni magyarság jelentős része a szomszédos államokban él. Összességében megállapítható, hogy a szomszédos államok, elsősorban az EU-s csatlakozási tárgyalások folyamatában, részben teret engedtek a közösségek követeléseinek, de nem biztosították a külhoni magyarság gyarapodásához szükséges politikai-intézményi feltételeket.

A magyar állam és a szomszédos államok közötti viszony alapján jónak mondható mindaddig, ameddig a külhoni magyarok kérdése nem kerül terítékre. Az utóbbi években Magyarország és szomszédai közötti viszony elsősorban a kisebbségi kérdés miatt vált feszültté. Ugyanakkor tény, hogy általában a szomszédos államok többségi társadalma pozitívabban viszonyul a kisebbségi kérdéshez, mint az adott állam politikai elitje. Nem tagadható, hogy pozitív fejlemények is történtek a magyar kérdés kezelése tekintetében a szomszédos államok részéről, ám a magyarok – habár lojális állampolgárai az adott államnak – úgy ítélik meg, hogy joghátrányban vannak, ezért további jogkiterjesztést tartanak szükségesnek.

E. Európai Unió

Magyarország és a szomszédos államok EU-tagsága sok tekintetben kedvező változásokat hozott, ám mindenre kiterjedő megoldást közel sem eredményezett a külhoni magyarság tekintetében. Számos törekvés ellenére egységes, koherens EU-szintű kisebbségvédelemről nem beszélhetünk mind a mai napig. Az általános szintű elvi deklarációkon túl nem mutatkozik határozott és egységes szándék a kisebbségek jogainak védelmére. Nehezíti a kérdést, hogy a rendszerváltást követően újabb és újabb problémákkal kellett szembeülniük a kisebbségek védelmét fontosnak tekintő politikusoknak és szakembereknek. A kedvező hatások mellett megemlítendő, hogy egyes országokban az EU-csatlakozás után szignifikánsan romlott a magyar közösség helyzete, ami teljesen ellentétes az EU értékrendjével és egyben a csatlakozási kritériumokkal.

1.2.2. Társadalmi és politikai folyamatok

A legtöbb szomszédos országban 1989-hez, a rendszerváltoztatáshoz képest a magyaroknak javult a helyzete: a szabadság megteremtette az önszerveződés lehetőségét, lehetővé tette, hogy Magyarország gondoskodjon a szomszédos országokban élő nemzettársairól. Az európai integrációt követően a legtöbb magyar akadálymentesen ápolhatja kapcsolatait egymással és az anyaországgal. Egyes szomszédos államokkal feszültség tapasztalható, de ez nem vezetett erőszakos konfliktushoz.

Ezen pozitívumok ellenére a külhoni magyarság ügye aggasztó. Az aggodalomra okot adó folyamatok, jelenségek az alábbiakban összegezhetők:

- A magyarok lélekszámának csökkenése az összes szomszédos államban és a Kárpát-medencén kívül élő magyarság esetében (asszimiláció, negatív szaporulat, kivándorlás következtében). A negatív szaporulat és a kivándorlási hajlandóság a többségi nemzetek körében is jelen van, így nekünk különösen az asszimilációs veszélyre és az elvándorlás irányaira kell figyelnünk; ez utóbbi mértéke és iránya jelentős változást mutat az elmúlt években;
- Egyes országokban, főleg a szórványban, nő a vegyes házasságok aránya. A vegyes házasságokban született gyermekek nagyobb része a többségi nemzet tagjaként azonosítja önmagát.
- A szomszédos államokban élő magyar gyermekek viszonylag jelentős százalékát többségi oktatási intézménybe íratják, és nem minden településen lehet biztosítani a magyar osztályok indításához szükséges létszámot.
- Habár megnőtt a felsőoktatásban a magyar nyelven tanulás lehetősége, a felsőoktatásban részt vevő magyarok aránya alacsonyabb a többségi nemzethez tartozók arányánál.
- Szórvány/szórványosodás. A „nemzet határát” képező szórványban az asszimiláció folyamata gyorsabb, a nemzeti identitást reprodukáló intézmények hálózata nem létezik.
- A külhoni magyarok esetében a városokban folyamatos kulturális, oktatási, gazdasági pozícióvesztés tapasztalható.
- Folyamatosan csökken a magyar pártokra leadott szavazatok száma, ezáltal csökken a külhoni magyar politikai pártok súlya az adott ország politikai életében. (Ezt a tendenciát jellemzően csak az összefogás tudja megállítani, lásd az MKP 1998-as és 2002-es eredményét, illetve a vajdasági magyar összefogás eredményét.)

1. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA FOGALMA

- Egyetlen szomszédos országban sem sikerült olyan új területi közigazgatási egységeket létrehozni, amelyben a magyarság többségben van. Ezzel összefüggésben: sehol sem jött létre területi autonómia.
- A nemzetközi/európai kisebbségvédelem, a csatlakozási folyamat külső normái nem biztosítják a feltételeket a nemzeti/kulturális reprodukcióhoz.
- A diaszpórában élő magyarság tagjai sok esetben nem tagjai magyar diaszpóra szervezeteknek, a másod-, illetve többedgenerációs leszármazottak nem beszélik a magyar nyelvet, illetve a magyar diaszpóra tagjai egy részének nincs kapcsolata Magyarországgal. A közelmúltban kivándorlók megtalálása, megszólítása nehézkes.

A negatív folyamatok megállításához alapos helyzetértékelésre és arra épülő stratégiára van szükség. A korábbi nemzetstratégiai lépéseket és támogatáspolitikát az jellemezte, hogy adott – fontos és sürgős – problémákra reagált. E támogatások nélkül a külhoni magyarság helyzete rosszabb lenne. Ennek ellenére ez a politika csak részsikereket ért el.

A magyar nemzetpolitikának kezdeményezőnek és maximalistának kell lennie, és a külhoni magyarság gyarapodását kell megcéloznia. Ennek – úgy anyagi, mint társadalmi, politikai – korlátai ismertek.

1.2.3. A magyar nemzetpolitika eddigi eredményei és hibái

A rendszerváltás után két évtizeddel elmondható, hogy ma Európában Magyarország rendelkezik az egyik legkomplexebb és legaktívabb nemzetpolitikával. Megalakultak a külhoni magyarokat támogató intézmények, a külhoni magyarok támogatása szerepel a költségvetésben, a magyar állam fellép a külhoni magyarok érdekében a nemzetközi porondon, a magyarországi lakosság természetesnek tekinti, hogy az anyaország támogatja a határain túl élő nemzettársakat, a szomszédos államok – ha nem is mindig feszültségektől mentesen – tudomásul veszik, hogy a magyar állam támogatja az ott élő magyarokat.

A magyar állam, mint a legtöbb európai állam, deklaratív és cselekvési szinten támogatja a külhoni nemzetrészeket. A magyar állam egyrészt kezdeményező volt a kisebbségi kérdés nemzetközi megjelenítésében, politikai-jogi kapcsolatot teremtett a határokon kívül élő magyarokkal, folyamatosan fejleszti a külhoni magyarokat támogató magyarországi intézményrendszert. Másrészt pedig folyamatos reagálásokra kényszerült a szomszédos államok kisebbségellenes politikája miatt.

A legfontosabb eredmények a nemzetpolitika területén:

- **A külhoni magyarság kérdésének tematizálása és elhelyezése az államigazgatáson belül.**
- **A támogatási rendszer kialakítása és intézményesítése, működtetése.**
- **Státusztvény (2001):** Az anyaország és a nemzeti kisebbség közötti viszony kérdése az európai porondon épp a magyar státusztvény kapcsán merült fel 2001-ben, amikor a nemzetközi politikai és tudományos érdeklődés középpontjába került a kérdés. Ezzel bizonyos mértékű szemléletváltást értünk el nemzetközi téren. A törvény alapján hosszú évtizedek után először juthattak magyar nyelven kiállított igazolványhoz a külhoni magyarok; 938.000 fő élt is a lehetőséggel.
- **Egyetemek létrehozása** (1996-ban a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 1999-ben a Partiumi Keresztény Egyetem, 2000-ben a Sapientia EMTE, 2004-ben a Selye János Egyetem): jelentősen nőtt a magyar nyelven tanulók száma, olyan helyeken is van magyar felsőoktatás, ahol eddig nem volt.

1. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA FOGALMA

- **Intézményesített egyeztetési fórumok** létrehozása és működtetése (MÁÉRT, a Magyar Diaszpóra Tanács és KMKF).
- **Az állampolgársági törvény módosítása** (2010): jelentős az érdeklődés az egyszerűsített honosítási eljárás iránt, az ügyintézés akadálymentes.
- Az **Alaptörvényben** hangsúlyosabban szerepel a magyar állam felelősségviseleése a külföldi magyarokért.
- Megszületett a **Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről szóló törvény**, amely deklarálja a nemzet egységét.

A nemzetpolitikai stratégia megalkotásánál nem feledkezhetünk meg a hibákról sem, amelyekből okulnunk kell. A legfontosabb hibák, tanulságok ezen a területen:

- **Nem alakult ki konszenzus** a nemzetpolitikában. A magyarországi pártoknak nem sikerült kivonni a nemzetpolitikát a belpolitikai küzdelemből.
- A nemzetpolitika **nem volt koherens**. Nem létezett sem Magyarország részéről, sem a külföldi magyar szervezetek részéről egy koherens, összehangolt, prioritásokat megfogalmazó elképzelés.
- A nemzetpolitikai **támogatások nem voltak számon kérhetők**, hiányzott a teljesítési, minőségi szempontú ellenőrzött számonkérés.
- A nemzetpolitikát **nem sikerült meggyőzően kommunikálni** a magyarországi állampolgárok felé.

1.2.4. Nemzetközi példák

Minden európai állam támogatja valamilyen formában a határain kívül élő nemzettársait. Az azonos nemzethez tartozó, ám más (szomszédos vagy nem szomszédos) államban élők támogatásának elve az alkotmányokban található. Ritka kivételektől eltekintve a legtöbb térségbeli állam alkotmánya tartalmazza az úgynevezett felelősség-klauzulát. A rendszerváltás utáni időszakban ezen államok a deklaráció szintjén, illetve politikailag támogatták a határon túli kisebbségeket. Az államok fokozatosan létrehozták azokat az intézményeket, amelyek a támogatáspolitikát működtetik. Nem beszélhetünk egységes modellről, az egyes államok más-más megoldásokat találtak, másként határozták meg a célokat, és más-más intézményeket hoztak létre.

A legtöbb európai állam kedvezményesen honosítja a külföldön élő nemzettársakat, és főszabályként biztosítja számukra a választásokon való részvétel lehetőségét. Majd minden állam támogatja – többnyire státustörvény-szerű jogszabályokkal, és az ahhoz kapcsolódó támogatásokkal – a külföldön élő nemzettársait.

A Velencei Bizottság, az EBESZ Kisebbségi Főbiztos, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése – nem utolsósorban a magyar kezdeményezések hatására – elfogadottnak tekinti az anyaországi felelősségviseletet és annak gyakorlati következményeit.

Számos gyakorlat működik mind a környező országok, mind pedig a kiterjedt diaszpórával rendelkező országok esetében. A kiterjedt diaszpórával rendelkező államok – úgy, mint Örményország és Izrael – esetében kiemelt szerepet töltenek be a diaszpóra irányába tett stratégiai lépések, valamint az adott állam diaszpórájának a nemzeti közösség életében betöltött (többek között anyagi) felelősségvállalása.

2. A nemzetpolitikai stratégia céltételezése

elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését

2.1. A nemzetpolitikai stratégia alapvetései

Ahhoz, hogy Magyarország sikeres és hatékony nemzetpolitikát folytasson, néhány olyan alapvetésnek, illetve feltételnek is meg kell valósulnia, amelyek teljesülésük esetén jelentősen segítik a nemzetpolitika stratégiai és szakpolitikai céljainak elérését.

Sikeres Magyarország

Magyarország és a külföldi magyarság viszonyában, a külföldi magyarság fennmaradásának kérdésében alapelv: csak akkor sikerül megakadályozni az asszimilációt, akkor léteznek életképes és fejlődő közösségek, valamint ezek növekvő támogatása csak abban az esetben lehetséges, ha Magyarország regionális szerepe (mind politikailag és gazdaságilag, mind kulturálisan) megnő. Ezen alapfeltétel nélkül semmilyen program nem lehet átütően sikeres, illetve ha ez a feltétel teljesül, úgy bizonyos mértékben különböző programok nélkül is növekszik a magyarság aránya, erősödik identitása a környező országokban. Egy erős Magyarország jelenthet csak biztos alapot egy sikeres nemzetpolitikához.

Fejlődés és hagyomány

Magyarországnak a fejlődés és a hagyomány központjává kell lennie a régióban. Magyarország joggal büszke hagyományaira, ezer éves múltjára – történelmünk és múltunk mélyebb, helyes megismerése, teljesítményeink tudatosítása jelenti az alapot, amelyre nemzeti identitásunk épül. Ugyanakkor Magyarországnak a térség legmodernebb és legkreatívabb országává kell válnia – ez önmagában is vonzóvá teszi a magyarsághoz való tartozást.

A külföldi magyarság érték

Magyarország számára a külföldi magyarság érték, ezért áldoz energiát és anyagi forrásokat arra, hogy a külföldi magyar közösségek fennmaradjanak. Tisztázni kell azt is, hogy a magyar nemzet kohéziója önmagában vett érték. Közös európai értékeink alapján hisszük, hogy minden nemzet egyszeri és megismételhetetlen értékeket hordoz magában; igaz ez a magyar nemzet esetében is. Az olyan európai értékek, mint a hagyományos kulturális vagy a nyelvi sokszínűség, a nemzeti közösségek által hordozott értékek, elismerésre és védelemre szorulnak; ám ha ez az elismerés és védelem megvalósul, úgy az gazdasági előnyökkel is jár. Az egyetemes magyar kultúra szempontjából felbecsülhetetlenül értékes a külföldi magyarok hozzájárulása a kultúrkinccs gyarapításához, ahogy gazdasági érdekeink is fűződnek ahhoz, hogy a szomszédos államokban prosperáló magyar közösségek létezzenek. Fontos, hogy a szomszédos államok is elismerjék: az, hogy gyarapodó magyar közösségek élnek területükön, számukra is előnyt jelent.

Világos elvárások és kölcsönösség

Ha Magyarország világos, egységes és értékalapú álláspontot képvisel a nemzetpolitikában, akkor ez egyértelműsíti azt is, hogy mik az elvárásai maga és a külföldi magyarok irányában. Magyar-

2. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA CÉLTÉTELEZÉSE

országnak világos üzeneteket kell közvetítenie a külföldi magyarság felé, hiszen partnerként tekint rájuk. Ebből következik, hogy a külföldi magyar közösségek és a magyar állam közötti viszony alapjául a kölcsönös lojalitás és felelősség kell, hogy szolgáljon. Ez a kölcsönös elvárás az elmúlt évtizedekben sokszor kimondatlan maradt, vagy csak az egyik oldalon érvényesült. A több esetben felrúgott egyensúly biztosítása (és ennek a kivánalomnak a tisztázása) a magyar nemzetpolitika egyik alapelve.

Szülőföldjükön gyarapodó közösségek

A magyar nemzetpolitika alapvetésnek tartja, hogy a külföldi magyar közösségek a szülőföldjükön szeretnék megőrizni magyarságukat. Magyarország ehhez természetesen segítséget nyújt; a sikeres megmaradást és gyarapodást szolgálják a későbbiekben vázolt célok az egyes szakpolitikákat illetően is. Ugyanakkor Magyarország nem tud és nem is szeretne szembemenni azokkal a nemzetközi tendenciákkal, amelyek a mobilitás növekedését jelzik. Magyarországnak és a külföldi magyarságnak is arra kell törekednie, hogy a jól képzett, több nyelvet beszélő, világot járt magyar fiatalok hazatérjenek, és nemzetközi tapasztalataikat szülőföldjükön kamatoztassák. Törekedni kell arra is, hogy olyan pozitív gazdasági változások következzenek be régióinkban, amelyek mind a fiatal, mind az idősebb korosztályok számára kellő motivációt jelentenek a szülőföldön való megmaradásához.

Kárpát-medencei régió

A Kárpát-medence szerves, összefüggő régió. Magyarország központi elhelyezkedéséből adódóan a régió eddig kevésbé kihasznált adottságait, lehetőségeit szem előtt tartva tudja az előtte álló kihívásokat a szomszédos országokkal összehangoltan, együttműködésben kezelni. A szomszédos országokkal való partneri viszony fontosságát támasztja alá az is, hogy a Kárpát-medencei régió egymást kiegészítő, erősítő lehetőségei, valamint problémái nem állnak meg az országhatároknál. A Kárpát-medence fenntartható fejlődése és versenyképessége hozzájárul a régióban élő valamennyi közösség – így a külföldi magyarság – jólétéhez is. Ennek hatékony megvalósulásához a régiók között folyamatos hálózatépítésre van szükség, amely során szem előtt kell tartanunk a régióspecifikus adottságokat. A Kárpát-medence valamennyi régiója így találhatja meg a saját, fenntartható fejlődéséhez vezető útját. Így a térségek számára lehetőség nyílik az együttműködésre, közös tapasztalataik megosztására, adottságaik leghatékonyabb kiaknázására. A határon átnyúló együttműködések vezethetik sikerre a Kárpát-medence becsatolását az európai növekedési övezetbe.

2.2. Átfogó cél: gyarapodó közösségek

A nemzetpolitikai stratégia átfogó célja a gyarapodó közösség. Magyarország és a külföldi magyarság közösségének gyarapodása kizárólag abban az esetben biztosítható, ha az ezen tényezőkre ható területeket meghatározzuk, azok komplex fejlesztését megteremtjük.

Gyarapodás

A gyarapodás minden nemzet és minden nemzeti közösség célja. Minden állam és minden nemzeti kisebbség törekszik nyelve és kultúrája továbbörökítésére. Az európai társadalmak ezen a normán alapulnak. Az utóbbi évszázad történelme azt igazolja, hogy önkéntesen egyetlen kisebbség sem mondott le identitásáról, nyelvéről. Így a külföldi magyar társadalmak is ezen a normán alapulnak, azonban helyzetükből adódóan korlátozva vannak abban, hogy nyelvük és kultúrájuk maradéktala-

2. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA CÉLTÉTELEZÉSE

nul továbböröklődjön. Ezért szükséges, hogy ezt a hiányt Magyarország kipótolja. A megfogalmazott célkitűzés a magyar közösségek számbeli, gazdasági, szellemi, valamint jogaikban való gyarapodását kívánja elérni.

- Számbeli gyarapodás: A számbelileg gyarapodó közösség tagjainak száma nő, nem asszimilálódik, a pozitív szaporulat és a jó életminőség jellemzi.
- Szellemi gyarapodás: A szellemileg gyarapodó közösség tagjainak identitása erős, a közösségi normákat sajátjuknak érzik, versenyképes tudást birtokolnak, a közösség kultúrkincsét megőrzik és fejlesztik.
- Gazdasági gyarapodás: A gazdaságilag gyarapodó közösség összehangolt fejlesztéssel, a rendelkezésére álló lehetőségek, a határon átnyúló kapcsolatok kihasználásával, jó elérhetőséggel, valamint a klaszterek összehangolt munkájával rendelkezik.
- Jogi gyarapodás: A jogilag gyarapodó közösség tagjai jogait magabiztosan használja, azokat védi és szükség esetén ki kívánja terjeszteni.

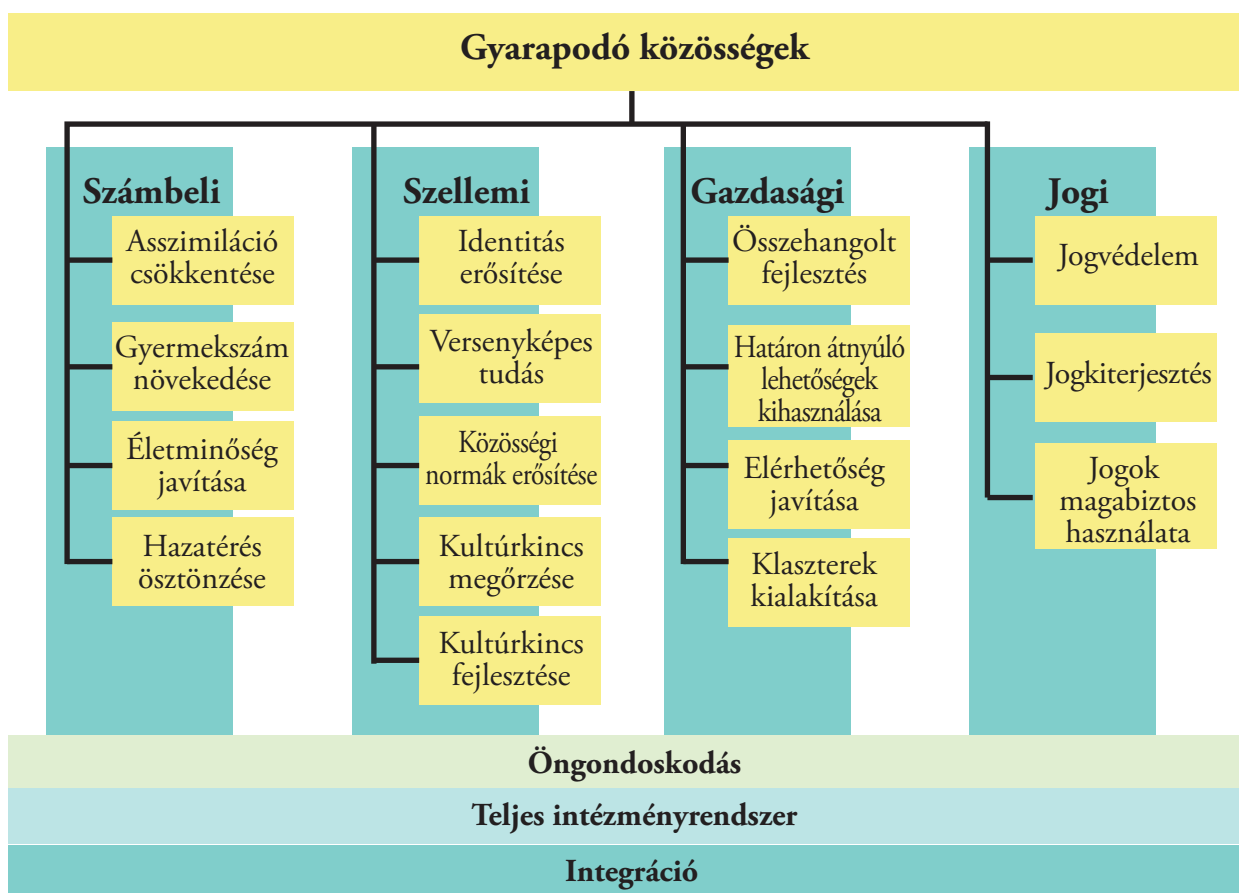
Közösség

Célunk, hogy a külföldi magyar közösségek teljes intézményrendszere kiépüljön, a külföldi magyar egyének, majd közösségek integrációja által az összmagyarság integrációja létrejöttön, valamint hogy a külföldi magyar közösségek öngondoskodóvá váljanak.

- Teljes intézményrendszer: A nemzet határai a nemzeti intézmények hatásának határáig tartanak. Ez nem azt jelenti, hogy valakinek megszűnik a magyarsága, amennyiben egyetlen magyar intézménnyel sincs kapcsolatban, hanem azt, hogy amennyiben nem kötődik valamilyen magyar intézményhez, akkor a következő generáció magyarként való megtartása kétséges. Kívánatos lenne, hogy minden magyar legalább egy, de lehetőség szerint több magyar intézményhez kötődjön.
- Többszintű integráció: Egyéni szinten célunk a külföldi magyarok kötődésének erősítése egyrészt a magyar államhoz (státusz törvény, állampolgárság), másrészt a saját közösségükhöz. Közösségi szinten cél a magyar közösségek kötődése a magyar államhoz és közösségként az adott államhoz (kollektív elismerés és jogok; konzociatív demokrácia, autonómia). Ez utóbbi esetében kiemelendő, hogy a közösségként való integráció abban az esetben lehet sikeres, ha a magyar egyének a magyar pártokon, oktatási rendszeren, közösségi jogokon keresztül kerülnek kapcsolatba a többségi állammal. A magyar nemzet szempontjából cél – egyéni és kollektív vonatkozásban – az összmagyarság integrációja az Európai Unióba, amely a magyar szemléletet – a nemzetek Európáját – tükrözi.

2. A NEMZETPOLITIKAI STRATÉGIA CÉLTÉTELEZÉSE

- **Öngondoskodás:** Amennyiben az öngondoskodás iránti képesség nem alakul ki, vagy kivész egy közösségből, úgy az a közösség motorjának végét jelenti. Az öngondoskodás nem magárahagyatottság! A külföldi magyar közösségeknek érezniük kell a magyar állam támogatását, de képeseknek kell lenniük arra, hogy megszervezzék magukat, világosan megfogalmazzák a közösségi érdeket, képviseljék azt, és támogatókat szerezzenek a megvalósításhoz. A magyar állam partnere a külföldi magyar közösségeknek, de nem kívánja átvállalni feladataikat. Az öngondoskodás és az önrendelkezés szorosan összefüggő fogalmak. Egyik sem lehet meg a másik nélkül. Akinek joga van dönteni a saját ügyeiben, annak képesnek kell lennie gondoskodni önmagáról. Ez fordítva is igaz: aki feladatul kapja, hogy gondoskodjon magáról, annak szabadságra is szüksége van, hogy dönthessen saját sorsáról. Magyarország következetesen tartja magát ahhoz a kívánalomhoz, hogy a szubszidiaritás elve mentén minden közösség kapjon jogot saját ügyei intézéséhez.

3. Cselekvési területek

Támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.

3.1. Magyarország

3.1.1. Magyar közigazgatás

A nemzetpolitikai stratégia arra épít, hogy a magyar közigazgatásban olyan hivatalnokok dolgoznak, akik elkötelezettek a nemzeti kérdések mellett, ezen belül a külföldi magyarok iránt. A nemzetpolitikai stratégiát a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkársága fogja össze. A stratégia megvalósítása során együttműködik a többi minisztériummal, háttérintézményekkel, valamint az Országgyűléssel és a Köztársasági Elnöki Hivatallal. Együttműködik továbbá alapítványokkal és civil szervezetekkel.

A nemzetpolitika szemszögéből a közigazgatásban dolgozók két kategóriája különböztethető meg:

- a) A kifejezetten nemzetpolitikával foglalkozó kormánytisztviselők és közalkalmazottak: a nemzetpolitikai döntéseket közvetlenül készítik elő és hajtják végre. Ebbe a csoportba tartoznak a Nemzetpolitikai Államtitkárság munkatársai, a különböző minisztériumokban, államtitkárságokon dolgozó, a nemzetpolitika egy-egy részterületét működtető kormánytisztviselők.
- b) A nemzetpolitikai ügyekkel érintőlegesen foglalkozó kormánytisztviselők, közalkalmazottak és önkormányzati alkalmazottak: közvetve vesznek részt a döntéshozatalban vagy a végrehajtásban, de munkájuk során a nemzetpolitikát érintő kérdések is felmerülnek (állampolgársági kérelmek befogadása stb.).

Nemzetpolitikai szempontból kiemelten fontos a kérdéssel foglalkozó – úgy Magyarországon, mint a nemzetpolitikai kérdésben érintett más országokban tevékenykedő – tisztviselők szakmai továbbképzése. Célszerű olyan oktatási programok beindítása, segédanyagok fejlesztése, amelyek a kormánytisztviselők nemzetpolitikai, külföldi magyarságra, európai kisebbségvédelemre vonatkozó ismereteit gyarapítják, illetve nemzetpolitikai elkötelezettségük növelését szolgálják.

A nemzetpolitikával – közvetlenül vagy közvetve – foglalkozók egyrészt működtetik, másrészt képviselik a nemzetpolitikát. A hatékony működtetésnek határozott képvisellel kell társulnia.

3.1.2. Magyarországi társadalom

Magyarország nemzetpolitikája akkor lehet igazán eredményes, ha a magyarországi lakosság támogatja az állam intézkedéseit. A jó kommunikáció és az alább kiemelt programok hozzájárulnak a magyarországi fiatalok külföldi magyarokról szerzett ismereteinek bővítéséhez, a külföldi magyarok iránti rokonszenv megerősödéséhez.

Kiemelten fontos folyamatosan tudatosítani a magyarországi társadalomban a nemzeti egység tényét. A Magyarországon élő magyar állampolgároknak fel kell ismerni, hogy Magyarország és a magyarországi társadalom hosszú távú, elemi érdeke, hogy úgy a szomszédos országokban, mint a világ bármely részén élő magyarokat támogassa. Jó és hasznos a nemzet számára, ha a szomszédos országokban erős magyar közösségek vannak, felkészült, magyar identitású politikai, kulturális és gazdasági elit létezik.

Határtalanul!

Az Országgyűlés 2010. október 18-án országgyűlési határozatot fogadott el az iskolai Nemzeti Összetartozás Napja bevezetéséről, a magyarországi és a külföldi magyar fiatalok közti kapcsolatok kialakításáról és erősítéséről a közoktatásban, valamint a Magyarország határain kívül élő magyarság bemutatásáról. A Magyarországon élő és a külföldi magyarság kapcsolatainak erősítése, egymás jobb megismerése érdekében a Kormány előkészítette az iskolai emléknapi bevezetését a 2010/2011-es tanévtől a Nemzeti Összetartozás Napján. Az emléknapi a trianoni döntésről szóló iskolai megemlékezések mellett a Kárpát-medencei magyar testvériskolai és diákközösségi kapcsolatok elmélyítését segíti elő. A Kormány áttekintette a szomszédos országokba irányuló iskolai tanulmányi kirándulások, a Kárpát-medencei magyar testvériskolák együttműködésének, különösen a cseretáborozásoknak a tapasztalatait, és ezek alapján elkészítette a Határtalanul! országos programot. A magyarországi társadalomnak ahhoz, hogy teljes mértékben magáénak érezze a külföldi magyarságot, velük az egységes magyar nemzet keretei között azonosulni tudjon, elsősorban ismereteket kell szereznie a külföldi régióban élő magyar nemzettársairól, valamint – hogy ez a tudás termékeny és élő legyen – közös tapasztalatokat kell átélnie az adott közösségek tagjaival. Ennek legfogékonyabb célcsoportja az általános- és középiskolás korosztály, hiszen a gyerekek tapasztalatait által szüleikhez, nagyszüleikhez is, így egy szélesebb réteghez is eljutnak ezek a pozitív tapasztalatok. A program célja, hogy valamennyi közoktatásban tanuló magyar fiatal tanulmányai során legalább egyszer a magyar állam támogatásával eljusson a szomszédos országok magyar lakta területeire, és cserekapcsolatok keretében minél több külföldi magyar diák juthasson el Magyarországra. A Határtalanul! program az oktatásba beágyazva, az iskolán keresztül kívánja a nemzeti összetartozás megélésének és megértésének célját elérni.

Magyarság Háza

A Magyarság Háza egy olyan többfunkciós intézmény, amely az egységes magyar nemzet bemutatását, megismertetését tűzte ki céljául. A Magyarság Háza egy komplex kulturális bázisa a külföldi magyarságnak. Az intézmény egyszerre gyűjti és feldolgozza a világban élő magyar közösségekről, személyekről, teljesítményekről szóló ismereteket, másrészt tudásközpontként is működik, amely ezeket az ismereteket kiállítások, programok, rendezvények, kiadványok formájában tovább is adja. Feladata korszerű módon bemutatni a külföldi magyarság értékeit. Hangsúlyt fektetünk Trianon háttérének és következményeinek megismertetésére, a magyar közösségek kulturális, tudományos eredményeinek bemutatására, illetve a diaszpóra történetének és értékeinek bemutatására. A Magyarság Háza nemzetünk sajátosságait, csak rá jellemző értékeit, hagyományait igyekszik közvetíteni mind a világ magyarsága, mind a világ más nemzetei felé.

3.1.3. Külpolitika

Magyarországnak aktív külpolitikát kell folytatnia úgy a szomszédos államokban, mint az európai pöröndön. A magyar államnak és a külföldi magyar politikai szervezeteknek összehangoltan és kezdeményező módon kell fellépniük a külföldi magyarság jogkiterjesztése érdekében. A nemzeti kisebbségek

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

jogait univerzális, európai normaként kell kezelni, külön hangsúlyozva, hogy őshonos közösségekről van szó. Mindez összhangban van a EU alapelveivel, így a szubszidiaritás elvével is.

A mindenkori magyar külpolitika célja az egységes magyar nemzet erősítése. A nemzetpolitika és a külpolitika eszköztára nem mindig egyeztethető össze könnyen. A rendszerváltoztatás óta a magyar külpolitika két alapkérdésre keresi a választ: az egyik az ország helyének biztosítása és megerősítése a nyugati intézményi struktúrákban, a másik a magyar állam és a magyar nemzet helyzetének egymással összefüggő definiálása közvetlen földrajzi környezetünkben.

Magyarország nemzetpolitikai céljait csak következetes és értékcentrikus külpolitika mellett érvényesítheti. A korábbi hármas prioritás – a megváltozott körülményekhez való igazodással – továbbra is érvényes. Az európai integráció prioritása átalakult a csatlakozással, de jelenleg az európai magyar érdekképviselőnek legalább olyan súlyú prioritásnak kell lennie, mint korábban az integráció volt. A jó kapcsolat a szomszédos államokkal, és a külföldi magyarok érdekeinek képviselője prioritások relációjában a külföldi magyar érdekek sérelme esetén a nemzeti érdek a vezérlő elv.

A szomszédos államok és a szomszédos államokban élő magyarok vonatkozásában

Magyarország külpolitikai eszközökkel is törekszik arra, hogy a külföldi magyar pártok törekvései, miszerint a szomszédos államok minél szélesebb körű egyéni és kollektív jogokat biztosítsanak az adott államban élő magyar közösségeknek, sikeresek legyenek. Célunk, hogy a magyar közösségek minél nagyobb mértékben döntsenek az őket érintő kérdésekben. Ezért támogatjuk a – területi és személyi elvű – autonómiát, a hatalom decentralizációját, az önkormányzatiságot. A szomszédos államok közigazgatási, regionális átalakítása során Magyarországnak – a szomszédos államokban működő magyar pártokkal egyetemben – arra kell törekednie, hogy a régiók határai az adott országban élő magyarság számára minél kedvezőbben alakuljanak.

Magyarország a térség azon kevés államai közé tartozik, amelyek a rendszerváltást követő időszakban egyaránt támogatják az állam határain belül és kívül élő kisebbségeit. Ugyanazt az elvet képviseli az ország határain belül élő kisebbségek, mint a külföldi magyarok esetében, a kisebbségvédelmi logika és a kisebbségi közösségek önkormányzása alapján.

A magyar állam támogatja a külföldi magyar közösségek törekvéseit, célkitűzéseit. A magyar közösséget érintő követelések, közösségépítési tervek, tennivalók az alább tárgyalt területeken fogalmazódnak meg:

1. Jogvédelem

A jogvédelmet elsősorban az adott szomszédos országnak kell biztosítania. A külföldi magyar pártok célja a jogvédelem szempontjából az egyén védelme abban az esetben, ha az egyént etnikai indíttatású sérelem éri. Másrészt céljának kell lennie annak ösztönzése, hogy az adott régióban élő magyar közösségek tagjai éljenek létező jogaikkal.

2. Jogkiterjesztés

A jogkiterjesztés az a stratégiai irány, amely eddig is, és a továbbiakban is a magyar nemzetpolitika középpontjában áll. A magyarság – úgy a magyar állam, mint a külföldi magyar pártok és szervezetek – álláspontja, hogy amennyiben a többség számára mindenki elismeri a kulturális reproduk-

cióhoz való jogot, úgy ezt a kisebbségi közösség számára is el kell ismerni. A legtöbb európai állam kimondatlanul, de természetesnek tekinti – úgy univerzális norma, mint saját vonatkozásában –, hogy az állam többségéhez tartozó lakosságnak többletjoga van. Közös célunk, hogy ebben változást érijünk el.

3. Regionális hivatalos nyelv

A magyar közösségek nemzeti identitásának megőrzésében, fejlesztésében kiemelt szerepe van a magyar anyanyelv megtartásának és folyamatos fejlesztésének, az anyanyelvi státushoz rendelt nyelvi jogoknak és intézményeknek. Ezért fontos, hogy a magyar közösségek szeretnék elérni a magyar nyelv, mint regionálisan hivatalos nyelv státusát.

4. Intézmények

A külföldi magyar közösségek maguk kívánják igazgatni oktatásügyüket és kulturális életüket. Az oktatásügyben saját oktatási intézményrendszerre tartanak igényt. A kulturális életben a megfelelő finanszírozáshoz és a szabad intézményfejlesztéshez ragaszkodnak.

5. A politikai rendszerre és gyakorlatra vonatkozó célkitűzések

Autonómia: A kisebbségi jogegyenlőség legteljesebb eszközrendszerét biztosító autonóm státusok elvben optimális rendezési kereteket kínálhatnak a szomszéd országokban élő magyar nemzeti közösségek belpolitikai helyzetének és anyaországi kötődéseinek rendezésére.

Magyarország támogatja a külföldi magyar közösségek – területi és/vagy személyi elvű – autonómiáját. Elsősorban a külföldi magyar pártoknak, a külföldi magyar társadalomnak kell megegyeznie egy autonómia-konceptióban és az ahhoz vezető útban. Magyarország feladata támogatni ezen koncepciók megvalósításában az adott közösséget, de helyettük nem cselekedhet!

Regionalizmus: A külföldi magyar közösségek gondolkodásában a regionalizmus erősödése figyelhető meg, aminek megvalósíthatóságát segítheti az Európai Unió regionális politikája és az európai történelmi régiók felértékelődése. A magyar állam részéről kívánatos lenne a regionalizáció kérdéskörének napirenden tartása, nem utolsósorban azért, mert ez maradéktalanul támogatásra talál az EU-ban. A régiók határainak eldöntése az adott állam szuverenitásának része. Ennek befolyásolása létfontosságú lenne a külföldi magyarság számára.

Önkormányzatiság: A demokratizálódási folyamat, a (részleges) decentralizáció eredményeként egyre fontosabb szerepet kapnak a forráselosztásban és a döntéshozatalban az önkormányzatok. Azokban a megyékben, helyi önkormányzatokban, ahol a magyarok választások során többséget szereznek, az állami források a helyi magyar közösségek gyarodását is szolgálják. Azokban az országokban, ahol léteznek kisebbségi önkormányzatok, ott a kisebbségek adott - többnyire az adott állam által meghatározott - forrással gazdálkodnak. Más országokban a kisebbségek politikai pártként részt vesznek a helyi választásokon, és szavazataik arányában részt vesznek a helyi döntéshozatalban.

6. Konzociális demokrácia és kormányzati részvétel

Az autonómia és a regionalizmus mellett, akár az előbbiekkal párhuzamosan, a konzociális modell lehet eredményre vezető a nemzeti kisebbségek számára. Habár a modell klasszikus formájában nem

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

valósítható meg, konzociális jellegű megegyezésekre, alkukra ez idáig is volt példa. Gondolunk itt elsősorban a kisebbségi pártok kormányzati szerepvállalására, de ebbe bármilyen kisebbség–többség alku is belefér. Igaz, hogy kétélűek ezek a megegyezések, ám számos részeredményt értek el a szomszédos államok magyar pártjai ezzel a módszerrel. A konzociális modell folyamatos egyeztetést igényel, ezáltal kedvező keretet teremthet bármilyen kérdés megtárgyalásához, amelynek eredménye természetesen a résztvevők valós politikai akaratától függ.

Európai vonatkozásban

Az Európai Unióban nem létezik egységes, homogén közösségi jogrendszer a kisebbségvédelem területén, ehhez igazodva az Unió intézményrendszerében sem. Tekintettel arra, hogy a kisebbségvédelem az egyik legérzékenyebb kérdés az Unión belül, valószínűsíthető, hogy a nemzeti kisebbségek védelme továbbra is a tagállamok kizárólagos hatáskörében marad.

Azonban a közösségi jog közvetett védelmet nyújt, amelyre a „kis lépések” politikájával fokozatosan felépíthetőek a kisebbségek helyzetét közvetlenül érintő közösségi rendelkezések. Ezért Magyarország számára különösen fontos valamennyi releváns uniós és nemzeti szintű erőfeszítés, és a rendelkezésre álló uniós eszközök ötvözése, kiaknázása. Az Európai Unió számára a kisebbségvédelem területén továbbra is a kiegészítő, támogató intézkedések megtétele marad reális mozgástérként. Ezért fontos nemcsak a kulturális sokszínűség alapelve, hanem az annak részét képező nyelvi sokszínűség, valamint a nyelvi jogok védelme, a nyelvi jogokra való folyamatos hivatkozás.

Hangsúlyozni kell, hogy különösen fontos tisztán elkülöníteni az őshonos/hagyományos kisebbség védelmét a bevándorlók kisebbségi jogainak védelmétől. Törekednünk kell emellett az európai közvélemény érzékeny tételére az őshonos kisebbségek jogainak és kulturális, nyelvi reprodukciójának védelmére.

A magyar EU-elnökség egyik legnagyobb sikerének számít, hogy „A Tanács következtetései az Európai Unió Alapjogi Chartájának végrehajtásra irányuló tanácsi intézkedésekről és kezdeményezésekről” c. dokumentumba beemelésre került az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkelyére való hivatkozás, amelyben az emberi jogokon belül megjelenik a kisebbségekhez tartozó személyek joga is. Az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkelye jogilag kötelező erejűvé tette az Európai Unió Alapjogi Chartáját. A Chartának az EU elsődleges jogába való felvétele tovább bővíti az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – védelmét. A Charta 21. cikkelye a megkülönböztetés tilalmáról, valamint a 22. cikkelye a kulturális, vallási és nyelvi sokféleségről Magyarország számára különösen fontos. Amikor a tagállamok az uniós jogot hajtják végre, a Chartát alkalmazni kell az Unió intézményeire, szerveire, hivatalaira, valamint ezen intézmények jogi aktusainak teljes mértékben összhangban kell lennie a Chartával. Az Alapjogi Charta eredményes alkalmazását segíti az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége is. Az Alapjogi Ügynökség szaktudásának használatára, a konzultációs lehetőségek kiaknázására buzdít maga az Európai Tanács is.

3.1.4. Támogatáspolitiká

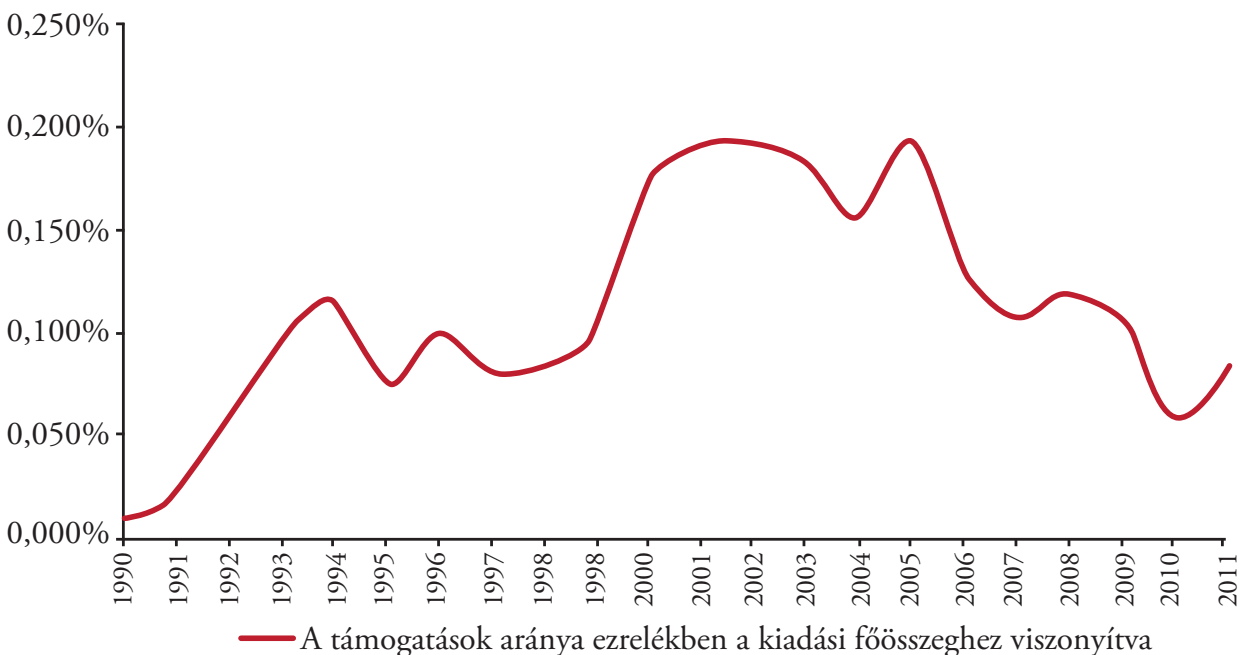
A támogatáspolitiká a magyar állami források célirányos – normatív, pályázati és egyéni elbírálási alapon történő – elosztása. A támogatáspolitikának elsősorban a közösségek gyarodását biztosító intézményrendszer működését kell megcélözni, szemben az eseti jellegű támogatásokkal. Mivel a magyar nemzetpolitika csak abban az esetben lehet sikeres, ha a külhoni magyar egyének magyar közösség tagjaivá válnak, ezért a támogatáspolitiká feladata ezeknek a közösségeknek a támogatása. A támoga-

táspolitikának Magyarország egyértelmű értékalapú álláspontját kell közvetítenie, világos elvárásokkal mind maga, mind a külföldi magyar közösségek irányában.

Helyzetelemzés

A központi költségvetés kiadási főösszegének 1 ezrelék körüli aránya a külföldi magyarok támogatására szánt összeg.

**A külföldi magyarok támogatására fordított összeg aránya
a központi költségvetés főösszegéhez viszonyítva
(1990-2011)**

A státusz törvény elfogadása óta a külföldi magyarságra elkülönített körülbelül 12 milliárd forintos keretből az oktatási-nevelési támogatás körülbelül 5 milliárd forintot tett ki. Mivel a státusz törvény hatályba lépése óta jelentős forrásbővülés nem történt, viszont az oktatási-nevelési támogatások aránya nőtt, ezért a támogatások minden más területén csökkenést tapasztalhattunk.

Figyelemmel kell lennünk a következő tényezőkre a támogatáspolitikánál:

- Az Európai Unió bővítésével Magyarországgal együtt Románia, Szlovákia és Szlovénia szintén tagállammá vált. A kárpátaljai, vajdasági és a horvátországi magyarság esetében ez még nem valósult meg. A támogatási célok és eszközök szempontjából figyelembe kell vennünk az Európai Unión belül és kívül adott eltérő mozgásteret.
- Az elmúlt húsz évben a szomszédos országokban, ha régióként különböző és csekély mértékben is, de megjelentek a kisebbségekre fordított célzott támogatások.
- A szomszédos országok magyarok által lakott régiói gazdasági szempontból eltérő fejlettségűek, amely befolyásolja az intézmények fenntartásához szükséges helyi források adottságát.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Az eddigi eredmények ellenére állítható, hogy nem lettek teljes mértékben kihasználva a lehetőségek. A kétségkívül fontos, és többnyire nélkülözhetetlen támogatások hozzájárultak a külföldi magyar szervezetek és intézmények működéséhez; számos fontos projekt valósult meg. Ennek ellenére fel kell ismernünk, hogy az eddigi támogatási rendszer folytatásával számottevő, látható eredményt nem tudunk elérni. A demográfiai fogyás, a pozícióvesztés, az intézmények sorvadása folytatódni fog, amennyiben nem helyezük új alapokra a nemzetpolitikát és ezen belül a támogatáspolitikát. Magyarország jelenlegi pénzügyi helyzetét tekintve szűk mozgástérrel kell szembenéznünk. Ahhoz, hogy ezt hatékonyan és célzottan tudjuk felhasználni, világos prioritásokat kell megfogalmazni, és számonkérhetővé tenni. Ez egyben azt is jelenti, hogy az olyan területeken, ahol a korábbi támogatások nem voltak hatékonyak, nem érték el a kívánt célt, ott ezeket csökkenteni kell, és átcsoportosítani olyan területekre, amelyek a nemzeti, kulturális reprodukciót biztosítják. Emellett biztosítani kell az eddigieknél szigorúbb monitorizálást.

A 2010 decemberében elfogadott Bethlen Gábor Alapról szóló törvény szerint egyrészt a külföldi régiók politikai képviselői jelölik meg az adott évben támogatandó prioritásokat. Ennek kerete a MÁÉRT plenáris ülése, amely után a szakbizottságok rögzítik a szakterületekre vonatkozó útmutatásaikat. Másrészt a magyar állam által elindított programok is befolyásolják a támogatáspolitikai irányt. A fenti két támogatáspolitikai döntési technika illeszkedik ahhoz a nemzetpolitikai átfogó célhoz, melynek alapja az értékalapú partneri viszony Magyarország és a külföldi magyar pártok között.

Célok

- a támogatáspolitikai az eseti jellegű támogatások helyett az intézmények támogatására koncentráljon;
- több éves területi prioritási tengelyek meghatározása;
- erőforrások összpontosítása;
- hosszú távú kötelezettségvállalás a kiemelt ügyek megvalósítása érdekében;
- a Bethlen Gábor Alapkezelő által működtetett egységes nyilvántartási rendszer kibővítése;
- a forrásfelhasználás folyamatos ellenőrzése, teljesítményalapú, minőségi szempontú monitoring.

3.2. A külföldi magyarok vonatkozásában

3.2.1. Demográfia

Összeurópai jelenség a népességfogyás: ez a kisebbségi társadalmakra is igaz. A nemzeti közösségek létszámának fogyása az általános népességfogyáson belül – néhány pozitív példától eltekintve – ugyancsak általános jelenség. Míg egy adott ország népességének csökkenése általános társadalmi, gazdasági jelenségekkel van összefüggésben, a kisebbségek lélekszámának csökkenéséhez más tényezők is hozzájárulnak, így főként az asszimiláció.

Ország	1989-1992	2001-2002	Százalék
Ausztria	33 459	40 583	21,3
Horvátország	22 355	16 595	-25,8
Románia	1 624 959	1 434 377	-11,7
Szerbia	344 147	293 299	-14,8
Szlovákia	567 296	520 528	-8,2
Szlovénia	8 503	6 243	-26,6
Ukrajna	155 711	151 516	-2,7
Összesen	2 756 430	2 463 141	-10,61

A tudományos elemzések, demográfusok és szociológusok három tényezővel magyarázzák a népességfogyást: egyrészt a negatív népszaporulattal, másrészt a kivándorlással, harmadrészt pedig az asszimilációval. A szomszédos államokban mind a három említett tényező szerepet játszik, az arányokban azonban eltérést lehet megfigyelni. A rendszerváltás utáni első évtizedben a magyar közösségek száma több, mint 290 ezerrel csökkent, miközben a többségi nemzetek lélekszáma kisebb intenzitással csökkent. Ez azt jelenti, hogy összességében 10 %-kal csökkent a magyarok aránya a környező országokban.

A népességfogyás okai

A fent említett három tényező a különböző országokban eltérően befolyásolta a népességfogyást.¹

Terület	Népességszám változása	Természetes szaporodás/fogyás	Vándorlási egyenleg	Asszimiláció
Erdély	-193 ezer	- 100 ezer	-106 ezer	8 ezer
Szlovákia	-47 ezer	-12 ezer	-2 ezer	- 34 ezer
Vajdaság	-50 ezer	-30 ezer	- 50 ezer	- 5 ezer
Kárpátalja	-4 ezer	-5 ezer	-4 ezer	5 ezer

A fentiekből kirajzolódnak világos trendek: Erdély és Vajdaság esetében az elvándorlás okozza a legnagyobb veszteséget, és mivel főleg fiatalok vándorolnak el, még jobban csökken a gyerekszám. Ezzel szemben Felvidék esetében a legnagyobb gondot az asszimiláció jelenti.

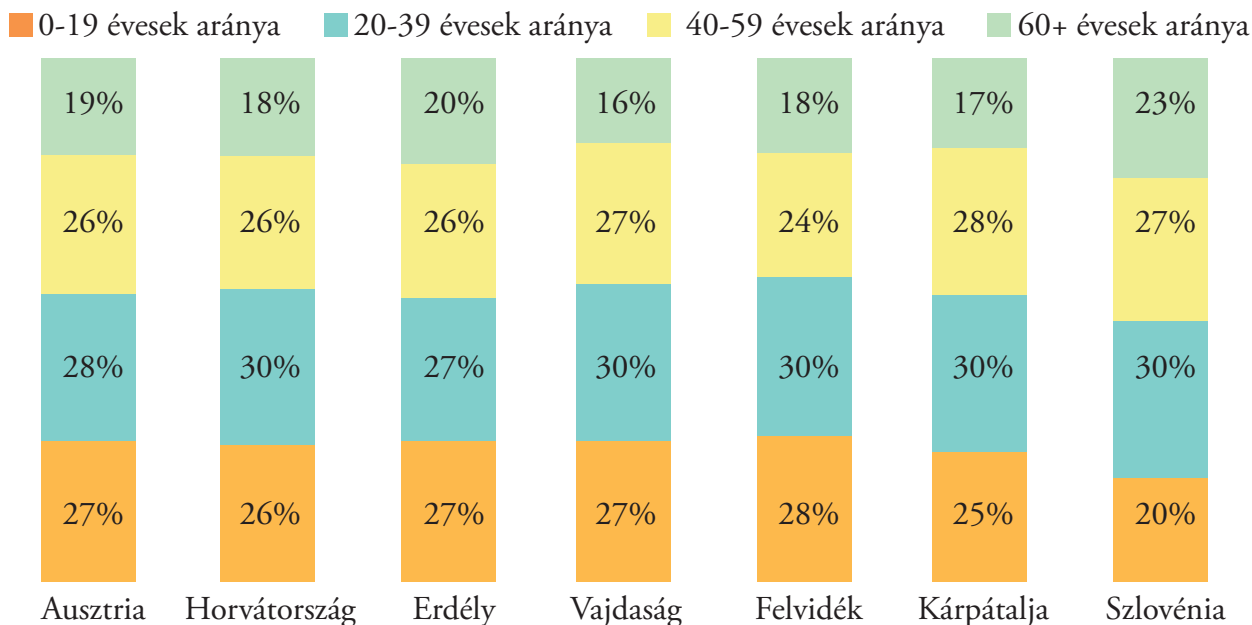
¹ Gyurgyík László, Horváth István, Kiss Tamás: Demográfiai folyamatok, etno-kulturális és társadalmi reprodukció. In Bitskey Botond (szerk.): *Határon túli magyarság a 21. században*. Budapest: KEH, 2010.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

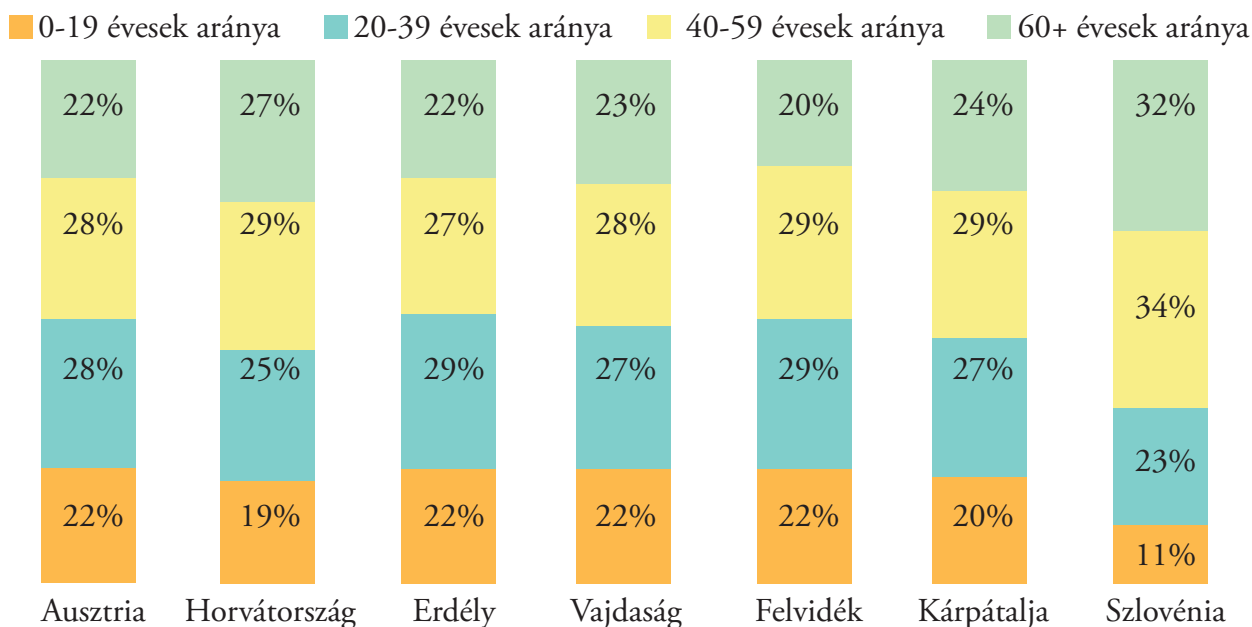
Természetes népszaporulat csökkenése

A természetes népszaporulat csökkenésének lassítása, esetleges megfordítása prioritás, viszont ezzel a közeljövőben nem számolhatunk.

A magyarok kormegoszlása a szomszédos államokban 1991²

A magyarok kormegoszlása a szomszédos államokban 2001³

² *A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása, 1991-2021*, KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Habcsek László, Tóth Pál Péter, Veres Valér.

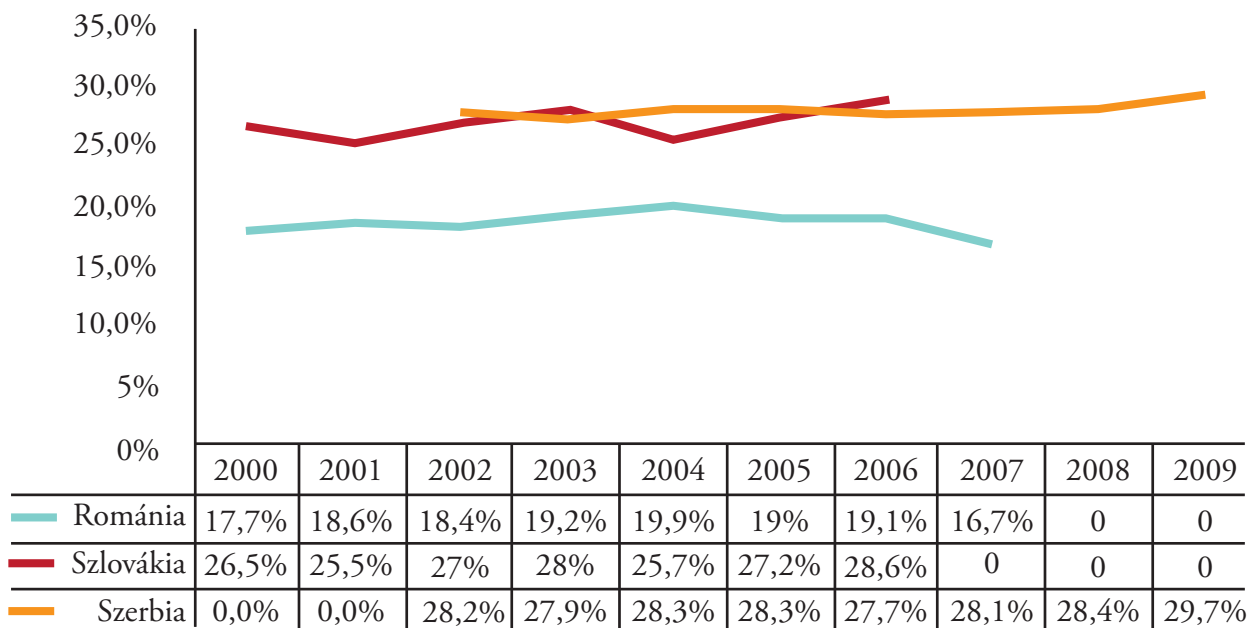
³ Uo. (Erdély, Vajdaság és Szlovénia esetében 2002-es adatok állnak rendelkezésre).

A 0-19 évesek aránya 5%-kal csökkent 10 év alatt a szomszédos régiókban. Várható, hogy a 2011-es népszámlálás eredményei további csökkenést mutatnak. Ez a csökkenés a természetes népességfogyás mellett a fiatal korosztály kivándorlásának tudható be. A külföldi magyar fiatal generáció gyermekei már nem az adott országban születnek meg. Különösen aggasztó a fiatal népesség csökkenő aránya, mert az a magyar nyelvű oktatási rendszerre gyakorol hatást.

Asszimiláció

Az asszimilációnak leginkább a vegyes házasságokban született gyermekek vannak kitéve. Általános jelenség, hogy mindenütt jelentősen csökken a házasságkötések száma, ez a magyarokra is igaz. Itt különösen nagy veszély a többségi nyelvű iskolába íratás.

Vegyes házasságot kötők aránya a Kárpát-medencében

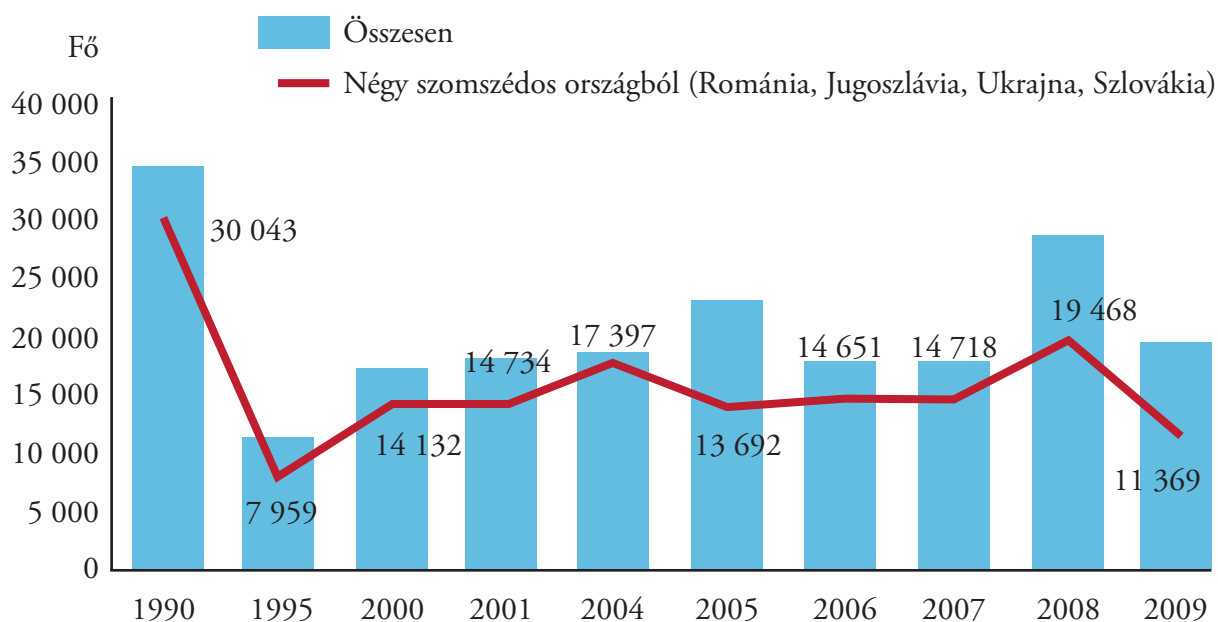

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

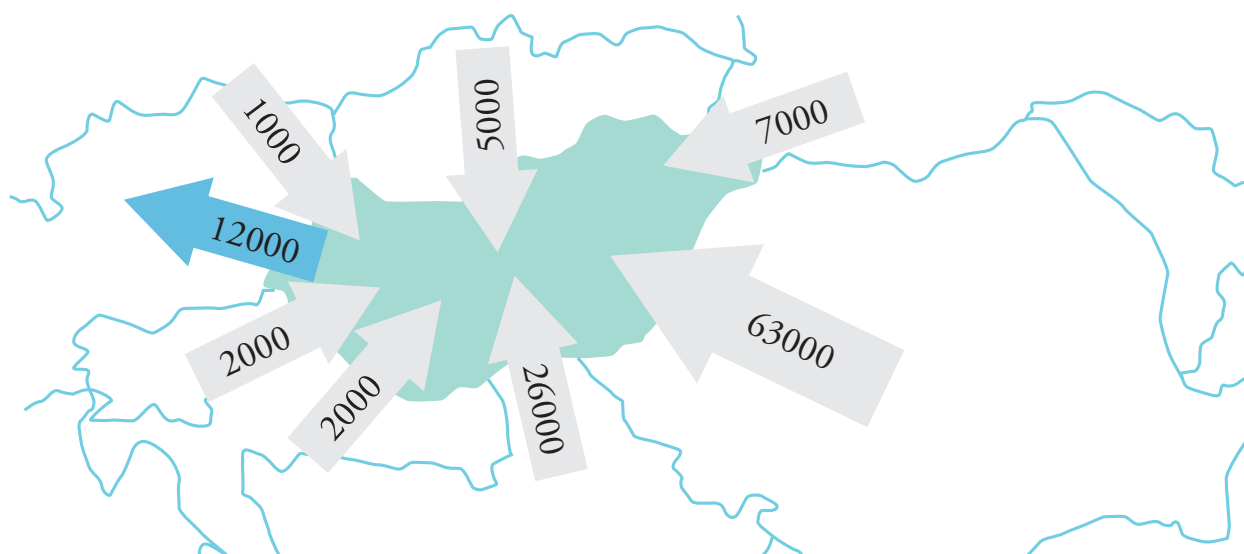
Elvándorlás

Különböző okok miatt a rendszerváltozás után számos magyar telepedett le az anyaországban. Ugyanakkor nem elhanyagolható a más országokba – főképp Nyugat-Európába, az Egyesült Államokba vagy akár Ausztráliába – kivándorlók száma sem. Megkülönböztethetjük az egyenesen a világ más országaiba kivándorlókat a Magyarországot köztes állomásként használóktól. Míg a Magyarországra telepedettek magyar kulturális-nyelvi környezetben maradnak, addig a világ többi országába telepedettek legjobb esetben az ottani magyar közösséggel kerülnek kapcsolatba.

Magyarországra bevándorló külföldi állampolgárok az állampolgárság országa szerint (1990-2009)

A magyar nemzetiségű népesség Magyarországra vándorlása országonként 1991 és 2000 között (fő)⁴

⁴ A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása, 1991-2021, KSH Népszégtudományi Kutató Intézet, Habcicsek László, Tóth Pál Péter, Veres Valér.

A kutatási adatok azt mutatják, hogy a bevándorlók többsége a fiatalabb korosztályhoz tartozik, ami elvonja az utánpótlást az adott országban, tehát rontja a természetes szaporulat mutatóit is.

Magyar anyanyelvű cigányok

A szomszédos államokban számos olyan cigány él, aki magyarul, vagy magyarul is beszél. A kutatók a szlovákiai cigányok arányát és számát a magukat magyarnak vallók között 12,5%-ra, a magyar anyanyelvűek között 12,9%-ra (74 000 fő) becsülik. Erdélyben a magukat magyarnak vallók között a cigányok arányát 6,5%-ra becsülik, ami mintegy 100 000 magyarul (is) beszélő cigányt jelent. Kárpátalján 9% a cigányok aránya a magyarok között, ami mintegy 14 000 magyar anyanyelvű cigányt jelent. A Vajdaságban kevésbé jellemző a magyar nyelv használata/ismerete az ottani cigányok körében.

A szomszédos államok magyar pártjai és a magyarországi nemzetpolitika mind ez idáig keveset foglalkozott a magyar anyanyelvű cigányok kérdésével, holott Erdélyben, Szlovákiában és Kárpátalján egyaránt jellemző, hogy egyes magyar iskolák fennmaradását a cigány tanulók biztosítják. Ugyanakkor sokszor a cigány tanulók magas aránya miatt íratják a magyar szülők gyermekeiket többségi iskolába.

A külföldi magyar közösségek népszámlálási cselekvési terveinek fontos eleme volt a magyarul vagy magyarul is beszélő cigányok megszólítása. A nyelvi jogok használatát biztosító adott állambeli törvényben szabályozott kvóta elérésében minden magát magyarnak valló személy kulcsfontosságú. Ezért a magyar anyanyelvű cigányok magyar nemzetiségének megvallását is ösztönözni kell. Kutatók megállapításai szerint a magyar anyanyelvű cigányok jelentős hányada választásokkor a magyar pártokra voksol.

A nemzetközi kisebbségvédelem, az európai uniós szintű politikák a cigányok integrációját prioritásként kezelik. A magyar állam kezdeményező szerepe – Magyarországon és a külföldi magyar cigányok vonatkozásában – javít Magyarországon és a külföldi magyar cigányok vonatkozásában – javít Magyarország kisebbségpolitikai törekvéseinek megítélésén. A magyar uniós elnökség egyik nagy sikere az EU roma-keretstratégiájának egyöntetű elfogadása. A dokumentum keretül szolgál a tagállamok nemzeti romaintegrációs stratégiái számára, továbbá felhívja a tagállamokat, hogy 2011 végéig készítsenek nemzeti romaintegrációs stratégiát.

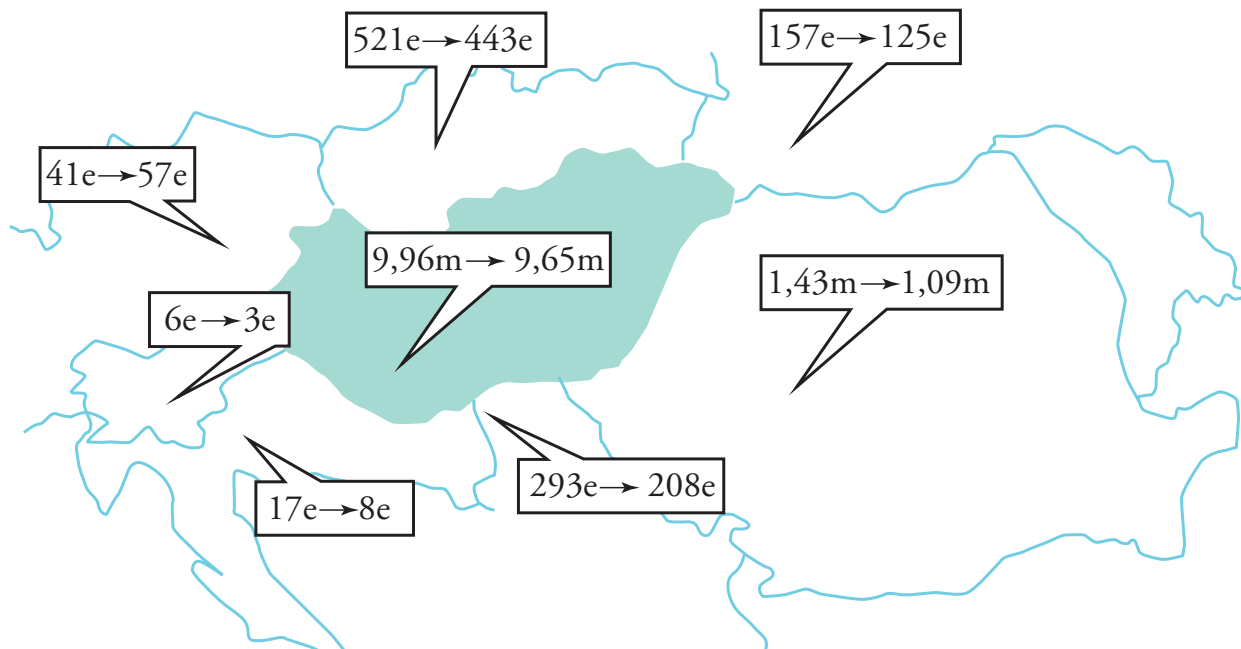
Prognózisok

A 2011-es népszámlálás előtt, a kutatók előrejelzései szerint a szomszédos államokban élő magyarság összlétszáma mintegy 230-250 000 fővel csökken. Az előrejelzések szerint 2011-re az előző népszámlálásokhoz képest Felvidéken 60, Kárpátalján 9, Vajdaságban 40-45, míg Erdélyben 120-130 ezerrel csökkent hozzávetőlegesen a magukat magyarnak vallók száma. Az utóbbi húsz év népesedési tendenciáit figyelve azt lehet állítani, hogy a népességfogyás nem csökken az elkövetkező évtizedekben sem, sőt gyorsuló ütemben folytatódik.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Az alábbi térkép szemlélteti a prognosztizált demográfiai csökkenést:

A magyarok 2001-ről 2021-re előreszámított létszáma országoként⁵
(e=ezer, m=millió)

Népességfogyási tényezők megváltoztatása: gyarapodás

A demográfiai helyzet, a népesedéscsökkenés minden további nemzetpolitikai jelentőségű probléma alapja. Rövid távon az a cél, hogy a külföldi magyarság demográfiai fogyása csökkenjen, hosszabb távon pedig, hogy a jelenlegi demográfiai trend megforduljon. A demográfiai veszteség nem elsősorban a születések alacsony számával magyarázható, hanem a nemzeti kötelekbe való belépés elmaradásával, illetve az azokból való kilépéssel.

Demográfiai szempontból a következő célokat fogalmazzuk meg:

- Fontos cél, hogy a család, a gyermekek és a házasság értéként jelenjen meg a közgondolkodásban úgy Magyarországon, mint a külföldi magyarok körében. Ez a mentalitás megváltozását igényli, és csak lassú eredményekkel kecsegtet. Az egyházaknak, az általuk közvetített értékeknek és normáknak kiemelt szerep jut ebben a kérdésben.
- A tendenciák pozitív irányba változhatnak, ha a magyar közösségek tagjai nagyobb arányban vállalnák gyermeket, mint a többségi nemzethez tartozók. Szükséges az is, hogy a magyar nemzetiségű gyerekek magyar iskolában tanuljanak. A gyermekvállalási trendre mi korlátozott hatást tudunk gyakorolni, ezért a legfontosabb cselekvési terület számunkra a magyar oktatási intézményekbe való beiratkozás növelése.
- A magyar intézményrendszer megerősödése, főként a civil szervezetek léte és működése lehetőséget biztosít arra, hogy a magyar fiatalok magyar párt válasszanak. Ez azért fontos szempont, mert az asszimiláció elsősorban a vegyes házasságok gyermekeit érinti.

⁵ *A Kárpát-medencei magyarság demográfiai helyzete és előreszámítása, 1991-2021*, KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Habcsek László, Tóth Pál Péter, Veres Valér.

- Fontos, hogy a népszámláskor a külföldi magyarok minél nagyobb arányban vallják magukat magyarnak, vállalják identitásukat, hisz jellemzően a szomszéd államok a különböző kisebbségi, nyelvhasználati jogokat a kisebbségek arányához kötik.
- A külföldi magyarság gazdasági helyzetének javulása, amely a magyarországi gazdasággal is összefügg, valamint Magyarország presztízsének növekedése demográfiai gyarapodáshoz vezethet.

3.2.2. Szórvány és csángó

A nemzetpolitika kiemelt jelentőséget tulajdonít a szórványban élőknek. A nemzetpolitika számára a szórványban élők is ugyanolyan értékes tagjai a magyar nemzeti közösségnek, mint a tömbben élők, ezért kiemelt figyelmet kell fordítani rájuk.

Több szempontból külön kérdésként kell kezelni a szórványt és a csángókat, ám a probléma gyökere azonos: mindkét esetben előreláthatólag hosszabb-rövidebb időn belül a szórványban élők egy része asszimilálódik. Adott településeken a megmaradás nem kizárt, de számos településen ez a lehetetlenséggel határos. A szórvány az asszimilációnak leginkább kitett része a magyarságnak. A szórvány meghatározásától függően mintegy 200 000 – 1 000 000 magyar él szórványban.

A 2002-es népszámlálás alapján 235 045 főt tartunk számon moldvai katolikusként. Ez a szám nem egyenlő a magyarul tudó/értő moldvai csángókkal. A falvakban mintegy 23 700 fő anyanyelvként, 19 785 fő második nyelvként beszéli a magyart, vagyis a moldvai katolikusok 67%-a egyáltalán nem beszél magyarul. A magyarul még beszélő csángók igen szétszórtan, körülbelül 80-90 településen élnek. A vallási (római katolikus) identitás erősebb, mint a nemzeti. Az egyes csángó települések ugyan nem egyforma szinten állnak a nyelvcseré folyamatában, de mivel a többség már elrománosodott, kétséges, hogy a folyamat bárhol is visszafordítható. Problémát jelent a magyar nyelv oktatásának korlátozott lehetősége: a magyar nyelvoktatás a magyarul valamilyen szinten tudó csángó gyermekek 10-12%-át érinti.

A szórványközösségekben kevés magyar iskola működik, kevés a magyar pedagógus és kevés a magyar diák; a továbbtanulás lehetősége korlátozott. Minőségi magyar anyanyelvű oktatást biztosító középiskolák, gimnáziumok csak egyes szórványrégiókban működnek. A térszerkezeti szempontból kisebbségben élők is veszélyeztetettek, de esetükben még van a közösségben annyi vitalitás, hogy megállítható legyen a szórványosodás folyamata.

A szórványközösségek célterületei kapcsán beszélhetünk rurális szórványról, szórványcentrumokról és nagyvárosi szórványról. A szórványcentrumokat a nagyvárosi szórványtól az ott élő magyarok lélekszáma, a település nagysága és az adott város gazdasági jelentősége különbözteti meg. Míg a szórványcentrumok elsősorban magyar nyelvű (közép)oktatási szempontból kiemelendők, addig a nagyvárosi szórványcentrumok a magyar elit termelődése és helyi pozíció szerzése szempontjából is fontosak. A rurális szórványban, az ott lakó magyarok csekély száma miatt, kevés a magyar intézmény és nehezen képzelhető el, hogy minden ilyen településen biztosítható a magyar identitás megmaradását szolgáló intézményrendszer.

A Kárpát-medencében, a szomszédos országokban több gazdasági, kulturális, oktatási centrum található a szórványban. Ezek egyben szórványcentrumok is. A magyarok lélekszáma ezekben a városokban folyamatosan csökken, magyar intézmények szűnnek meg, a magyarság folyamatosan pozíciókat veszít az élet különböző területein.

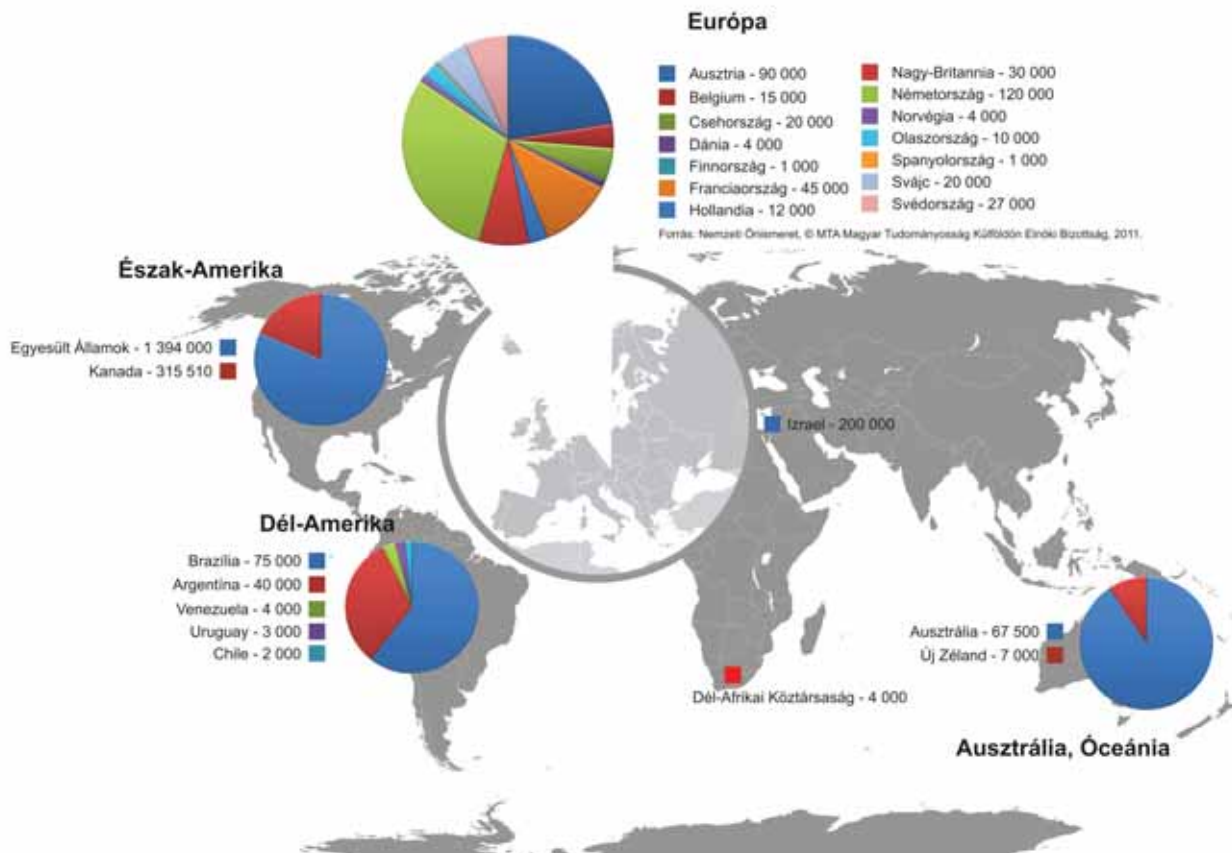
3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

A nemzetpolitika célja, hogy revitalizálja azokat a szórvány-régiókat, szórványtelepüléseket, ahol erre reális esély mutatkozik. Csak hosszú távú szórványstratégiát érdemes elfogadni.

Célok

- A nemzetpolitika feladata, hogy feltérképezze azokat a településeket, régiókat, ahol az asszimiláció megállítható.
- A szórvány revitalizációjának legfontosabb intézményei az iskola és az egyház. Elsősorban az állami finanszírozású magyar nyelvű óvodák és elemi iskolák létét, és működésének biztosítását kell elérni. Amennyiben ez bármilyen oknál fogva nem valósul meg, úgy egyházi keretben kell az anyanyelvű oktatást megszervezni.
- A szórványkollégiumok gyűjtőhelyei a térség magyar diákjainak. Míg a kisebb településeken az óvodai, elemi iskolai magyar nyelvű oktatásra kell összpontosítani, addig a szórványcentrumokban a középiskolai magyar nyelvű oktatásra.
- Népszámláskor kiemelt kampányt kell folytatni a szórványban élők körében, hogy vállalják magyar nemzeti hovatartozásukat.
- A magyar nyelvű – főképp elektronikus – médiához való hozzáférést biztosítani kell.
- Ösztönözni kell a szórvány-tömb együttműködést, illetve intézményesíteni azt.
- A rurális településeken élő magyarok számára helyi szinten az óvodai és elemi iskolai oktatást kell biztosítani, a szórványcentrumokban a középiskolai oktatást. A jobb képességű tanulók képzését nagyvárosi szórványcentrumokban vagy a tömbmagyar vidékeken. Itt támogatandó az iskolabusz-program, a szórványkollégium, de akár a családok költözése a szórványcentrumba.
- A többségi iskolába járó, de legalább egy magyar szülővel rendelkező gyermekek számára iskolai tevékenységen túli körök szervezése annak érdekében, hogy legalább egy szállal kötődjenek a magyar nyelvhez, kultúrához, intézményhez.
- A civil szféra kiemelt támogatása. A szórványban élők számára a civil rendezvények a találkozási pontok, a kötetlékek a magyar intézményekkel, a magyar élettel.
- Biztosítani kell az utánpótlást úgy a szórványcentrumokba, mint a nagyvárosi szórvány-központokba.
- Oktatókat képezni, akik a csángó gyerekek speciális helyzetét figyelembe véve integrálják a gyerekeket az iskolákba, közösségbe.
- Csángó keresztszülő programot megerősíteni.
- Helyi magyarság értékeinek széles körű bemutatása és elfogadtatása.

3.2.3. Diaszpóra

A diaszpórában élő magyarság a magyar nemzetpolitika húsz éve háttérbe szoruló szegmense. Célunk, hogy a világban szétszórta élő magyarságot jobban bevonjuk a magyar nemzet életébe. Ez nem könnyű feladat, hiszen jóval nehezebb megszólítani a diaszpórában élő magyarokat, mint a szomszédos országok magyar közösségeit. Ennek érdekében egy három elemből álló, komplex rendszer jött létre, amely a nyugati magyarság egészét eléri:

- A Friends of Hungary Alapítvány célja, hogy a diaszpórában élő elitet megszólítsa.
- A nyugati magyar szervezeteket a Magyar Diaszpóra Tanács hivatott összefogni.
- A Nemzeti Regiszter a diaszpórában élő magyar egyéneknek jelent egy közös virtuális teret.

Magyarország elemi érdeke, hogy a világon bárhol élő magyarokat egyéni, illetve közösségi szinten is megszólítsa. A diaszpórára célzott programok szempontjából figyelemmel kell lennünk arra a tényre, hogy a velük való erős kötelék kialakításának a kezdeti fázisában vagyunk.

A diaszpórában élő magyarok helyzetelemzése tekintetében több szempontot is figyelembe kell vennünk. Ha a diaszpóra közösségeiről beszélünk, meghatározó szempont az egyén és a közösség viszonya. Ez alapján szervezethez tartozó, illetve nem tartozó egyénekről beszélhetünk. Akkor, ha valakinek van lehetősége, azonban mégsem fontos számára a magyarsága, csak egy megszólítási mód létezik: érdekeltté kell tennünk. Abban az esetben, ha valaki számára fontos magyarsága, azonban a környezetében nincsen magyar szervezet, segítenünk kell, hogy a hozzá legközelebbi szervezetet

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

megtalálja, illetve tagjává váljon egy olyan közösségnek, amely tagjainak életkörülményei hasonlóak az övéhez.

A kivándorlás idejét tekintve figyelemmel kell lennünk arra a tényre, hogy a diaszpóra esetében olyan többgenerációs leszármazottokról is beszélhetünk, akiknek életük folyamán sosem volt közvetlen tapasztalata, élménye Magyarországról. Azoknak a többgenerációs leszármazottaknak az esetében, akik még beszélik a magyar nyelvet, feltételezhetően a háttérben áll egy olyan szervezet, amely segíti őket ebben (többnyire az egyház, illetve a cserkészet). Céljaink megfogalmazásánál figyelemmel kell lennünk azokra a diaszpórában élő többgenerációs leszármazottakra, akik nem beszélik a magyar nyelvet. Segítenünk kell nekik megtalálni helyüket a közös munkában és a közös jövőben.

Fontos hangsúlyoznunk a diaszpórában élő gazdasági, tudományos, politikai elit szerepének fontosságát. Ők sok esetben kapcsolatban állnak Magyarországgal, illetve a Kárpát-medencében élő magyarsággal. Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a diaszpóra egyes közösségei célzott támogatást nyújtottak a Kárpát-medencében élő magyar közösségek számára, azonban erről a segítségnyújtási folyamatról nem tudott, illetve nem volt jelen Magyarország központi koordináló szerepe. A célzott segítségnyújtási területek sokszor annak mentén alakultak ki, hogy az adott személyek, illetve közösségek vagy azok felmenői mely régióból vándoroltak ki.

A diaszpóra tekintetében célzott figyelmet kell szentelnünk a Magyarországot újonnan elhagyókra. Ehhez egyrészt tagjává kell válniuk az adott magyar diaszpóra szervezetnek, másrészt őket Magyarországhoz kötő programokkal (pl. internetes tananyag gyerekeknek) kell megszólítanunk. Ezzel a kategóriával elsődleges célunk az, hogy néhány éven belül hazaköltözzenek Magyarországra.

Célok

- a diaszpórával kapcsolatosan megfogalmazott célok: megtalálni – megszólítani – megtartani – érdekeltté tenni – Magyarországhoz kötni;
- a diaszpórában élők nemzeti identitásának megerősítése;
- a diaszpóra szerepének kiaknázása a Magyarországról alkotott kép formálásában;
- a diaszpóra képzettségének, képességeinek elismerése és terjesztése;
- a diaszpóra üzleti potenciáljának kiaknázása a magyarság közös növekedése és sikeressége érdekében;
- az újonnan kivándorlók megtalálása és megszólítása.

3.2.4. Oktatás

Az oktatási intézmények egyrészt a tanulók képzését szolgálják, másrészt pedig a nemzeti szocializáció legfontosabb színterei. Ugyanakkor, és ez legalább annyira fontos: az oktatás szolgáltatás is, amely a külföldi magyarok munkaerő-piaci helyzetét erősíti.

Mivel az iskolát tekintjük a nemzeti reprodukció legfontosabb színterének, az oktatási támogatások átgondolása, forrásösszpontosítása a nemzetstratégia egyik legfontosabb eleme.

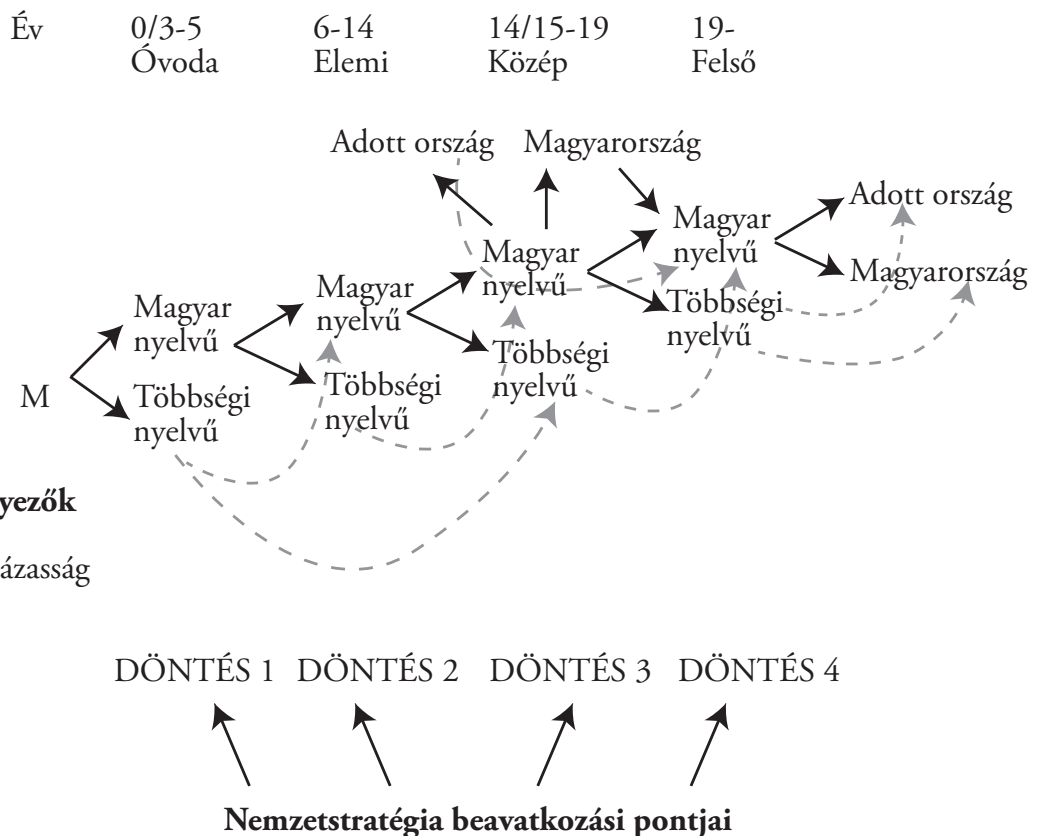
A magyar államnak a külhoni közösségekkel egyetértésben, a helyi programokkal összehangoltan kell biztosítania a külhoni magyar oktatás megerősítését. A helyi igényeket, lehetőségeket a legjobban a külhoni közösségek ismerik.

A magyar állam az utóbbi húsz évben kiemelten támogatta a külhoni magyarok anyanyelven történő oktatását. A korábbi, oktatásra vonatkozó támogatások és programok nagy mértékben hozzájárultak a külhoni közösségek oktatási rendszerének fenntartásához és fejlődéséhez. Ugyanakkor látni kell, hogy a magyar állam nem képes fenntartani és működtetni a külhoni magyar oktatási rendszert. Ez alapvetően a többségi államok feladata, amelynek a külhoni magyarok adófizető állampolgárai. A magyar államnak azokat a plusz forrásokat kell biztosítania, amelyek vonzóvá és valóban működőképessé teszik a magyar nyelvű oktatást.

A helyzet felmérése és a külhoni magyar igények feltérképezése után a külhoni magyarokkal együtt közös döntést kell hozni annak érdekében, hogy létrehozzuk az egységes Kárpát-medencei oktatási teret.

Iskolaválasztás problémái

Iskolaválasztással összefüggő tényezők és döntési pontok

Befolyásoló tényezők
tömb/szórvány
magyar/vegyes házasság

Döntés

objektív tényezők

- van/nincs magyar nyelvű iskola
- iskola távolsága
- oktatás minősége

szubjektív tényezők

- szülők elképzelése a gyermek jövőjéről
- szülők értékrendszere

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Az ábrából látható, hogy hol állnak elő azok a döntési helyzetek, ahol leginkább szükség van beavatkozásra. A legnagyobb, szinte visszafordíthatatlan asszimilációs fogyás az oktatási intézményekbe történő beiratkozások alkalmával figyelhető meg. A magyar gyermekeket az alábbiak miatt nem íratják magyar iskolába:

- nincs magyar iskola az adott településen;
- a gyermek jövőjét úgy látják biztosítottnak, ha többségi nyelvű oktatásban vesz részt, ennek okai:
 - a) úgy gondolják, felnőttkori karriert a többség nyelvén tud befutni a gyerek;
 - b) gyenge minőségűnek tekintik az adott településen működő magyar iskolát/osztályt;
 - c) gyengébb a magyar iskola/tagozat felszereltsége;
 - d) hiányoznak a képzett pedagógusok;
 - e) nem tanulják meg alaposan az adott állam nyelvét;
- nem biztosított az adott településen a magyar nyelvű képzés folytatása;
- nincs iskolabusz.

Célok

Oktatási vonatkozásban a magyar nemzetpolitika két célt tűz ki: a magyar nyelven történő oktatás kiterjesztését (mennyiség) és a magyar nyelvű oktatás minőségének emelését.

Az oktatás minőségének emeléséhez a szervezetek, a pedagógusok, a magyar állam és az adott szomszédos állam együttműködése szükséges. A szomszédos állam kevésbé érdekelt a kisebbségi oktatás intézményi, infrastrukturális és minőségi fejlesztésében, de mint az intézmények többségének tulajdonosa és fenntartója, szerepvállalása rendkívül fontos. A nemzetpolitika kiemelt célja, hogy az adott országbeli lehetőségeket maximálisan kihasználja. A magyar pártok elsőrendű feladata a kisebbségi oktatás jogi és anyagi környezetének biztosítása, a normatív finanszírozás bővülésének elérése, hogy az oktatási rendszer minél kevésbé legyen kitéve az adott állam aktuális politikai viszonyainak.

Céljaink a külföldi magyar oktatást illetően:

- **Minél több magyar diák vegyen részt az oktatásban.** A magyar diákok ne legyenek kisebb arányban jelen az oktatásban a többségi diákokhoz képest. Ez jelenti azt is, hogy ne essenek ki hamarabb a közoktatásból, mint többségi társaik, vagy ne válasszák bizonyos döntési ciklusok esetében a többségi oktatási intézményeket. Szintén ez a cél a felsőoktatás keretei között is, hogy minél több magyar diák szerezhessen versenyképes tudást.
- **Intézményalapítás.** Az intézmények alapítása elsősorban az adott állam feladata. Amennyiben az adott állam nem nyitott újabb magyar oktatási intézmények alapítására ahol arra igény mutatkozik, úgy a magyar államnak kell – leginkább a külföldi magyar egyházakkal együttműködve – magyar tannyelvű oktatási intézményeket, osztályokat, képzéseket indítani. Az intézményalapítás forrásigényes, ezért nagyon pontosan kell meghatározni, hogy hol célszerű új intézményeket létrehozni.
- **Intézmények erősítése.** Célravezető a létező intézményeket megerősíteni, új funkciókat már meglévő intézményekhez telepíteni. Ez az intézményalapításhoz képest kevésbé forrásigényes.

- **Minőség.** Az oktatás színvonalának emelése komparatív előnyhöz juttathatja a magyar iskolásokat, így nagyobb eséllyel íratják a szülők magyar iskolába gyermekeiket, illetve nagyobb eséllyel maradnak a hallgatók a magyar tannyelvű képzésben. Szintén növeli a magyar iskolában tanulók versenyképességét, hogy az adott többségi nyelvet is bírják, fontos hangsúlyt fektetni annak elsajátítására is.
- **Komplex cselekvési program.** Az objektív helyzet és a szubjektív tényezők összehangolt cselekvési programokat igényelnek. A területekre lebontott cselekvési tervek az adott régióra, élethelyzetre, településtípusra jellemző tényezők figyelembevételével alakítandók ki.

Alapfokú oktatás: elérhetőség és ösztönzés

A kisebb településeken és a szórványban az óvodára és az elemi oktatásra kell összpontosítani, erőforrásainkat a beiratkozásra kell koncentrálni. A támogatáspolitikai prioritásai közé kell, hogy tartozzon a magyar anyanyelvű oktatási intézményekbe való beíratást elősegítő kampány. Kulcsfontosságú az óvodába és az elemibe való beiratkozás előtt álló korosztályra összpontosítani. A trendek azt mutatják, hogy aki többségi nyelvű óvodában/elemiben kezdi el a képzést, azt a későbbiekben sem íratják magyar iskolába. A magyar iskolába iratkozás ösztönzésének eredményessége növelhető a rendszeres, minőségi és vonzó gyermekprogramokkal, amelyek egyrészt találkozási pontok a kisgyermekes szülőknek, másrészt pedig jelzik a szülőknek, hogy minőségi gyermekprogramok egészítik ki a magyar anyanyelvű oktatást.

A magyar képzési rendszerbe történő beiratkozást az alábbi módokon lehet ösztönözni:

- A többségi nyelvű elemibe való beíratás csökkentése (többségi községi környezet): szórvány óvodák és elemik indítása (amennyiben elegendő magyar gyerek van a településen) vagy iskolabusz program indítása települések között.
- Többségi nyelvű elemibe való beíratás csökkentése (nagyvárosi környezet), nagyvárosi beiskolázási kampányok támogatásával.

Középiskolai oktatás: elérhetőség és minőség

Míg az alapfokú oktatásnál az a megoldandó feladat, hogy helyben elérhető legyen, a középiskolai oktatást a nagyobb településeken kell erősíteni, és biztosítani, hogy a kisebb településeken élő gyermekek eljussanak oda (iskolabusz vagy kollégium). Ez azért is fontos, mert a szülők csak akkor választják a magyar nyelvű elemi oktatást, ha biztosítottak látják, hogy magyar nyelven folytathatja tanulmányait gyermekük.

A középiskolai oktatás szempontjából meg kell különböztetnünk a tömbmagyar területen működő iskolákat, a magyar közösséggel rendelkező nagyvárosokat, illetve a szórványoktatási központokat.

- Az elemi tagozatot követő lemorzsolódás csökkentése rurális szórványterületeken:
 - a) utaztatás szórványcentrumokba;
 - b) szórványkollégiumokba való költöztetés.
- Nagyobb városokban középfokra való továbblépéskor történő tannyelv-váltás csökkentése új középiskolai osztályok nyitásával támogatásával.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

- Az általános iskolát többségi nyelven végzett magyar anyanyelvű, jó nyelvvállapotú diákok magyar tannyelvű osztályba való visszavezetése.
- A külhoni magyar oktatás csak úgy tud jelentős eredményeket elérni az asszimiláció megfékezésében, ha sokkal erősebb iskolákat tud felmutatni, mint az átlagos többségi intézmények. A tömbmagyar területeken biztosítani kell, hogy a magyar középiskolai oktatás megfelelő minőségű legyen, illetve a városok vonzáskörzetét, különböző migrációs vonalakat, a jelenlegi helyszíneket is megnézve ki kell jelölni néhány központi elit középiskolát. A középiskoláknak szakosodniuk kell, hogy valóban minőségi oktatást tudjanak produkálni. Figyelni kell a reál és humán képzetek/szakosodás arányára.
- A nagyvárosi szórványban különösen nagy annak a veszélye, hogy többségi középiskolában folytatja a tanulmányait a magyar diák. Ezért ezeken a helyeken különösen is koncentrálni kell arra, hogy rendkívül jó minőségű középiskola álljon a magyar diákok rendelkezésére, illetve magyar nyelvű szakképzésben is módjuk nyíljon részt venni.

Szórványosodó közösségek esetében elsőrendű feladat minőségi szintű oktatást nyújtó középiskolai központok kialakítása, és a kollégiumi ellátás biztosítása. Az oktatási vonzáskörök alapján kell újragondolni a kollégiumok támogatását, illetve újak létrehozását.

Szakk munkásképzés

Úgy Magyarországon, mint a szomszédos államokban a szakk munkásképzés általános probléma. A határon túli szakk munkásképzés helyzete annyiban súlyosabb, hogy a gyakorlatibb érdeklődésű vagy gyengébb képességű magyar iskolások számára korlátozott lehetőség nyílik magyar tannyelvű iskolákban/osztályokban folytatni a képzést.

A magyar nyelvű szakképzésre eddig nem fordított kellő figyelmet a nemzetpolitika. Ez érthető, hiszen a szakképzés teljesen más típusú oktatást kíván, mint az alapjában véve a nemzeti identitás megóvását célzó magyar nyelvű közoktatás. A tömbben élő magyarok esetében megoldottabb a kérdés: ott több helyen működnek magyar nyelven (is) oktató intézmények. Ugyanakkor a magyar nyelvű szakképzés elérhetőségét a szórványban is meg kell oldanunk, hiszen itt szintén sok diákot veszítünk.

Félő, hogy csupán azzal, hogy magyar nyelvű szakképzésben vehetnek részt, nem tudjuk megszólítani és ingázásra bírni a szórványosodó közösségekben élő magyarokat. Erre csak abban az esetben van lehetőségünk, ha a szakiskola után munkahelyet is biztosítunk a jelentkezők számára. Ehhez szélesebb és átgondolt összefogás szükséges, szakképzési klaszterek által. Ezek tudnak leggyorsabban reagálni a munkaerőpiaci változásokra, ráadásul optimális esetben a klaszterekben magyarországi és külhoni magyar cégek is részt vehetnek. A szakképzés megoldásának legmegfelelőbb eszköze az Európai Területi Társulás (ETT) rendszere. Az ETT intézménye a fejlesztéspolitikai koordináció révén az oktatást közelíteni tudja a munkaerőpiaci elvárásokhoz.

Felsőoktatás

Az utóbbi két évtizedben bővült a magyar nyelvű felsőoktatási kínálat határon túl. Ez egyrészt a helyi magyar politikai képviselő politikájának eredménye, másrészt a magyar állam közreműködésével megalapított egyetemeknek köszönhető. Az egyetemi oktatásnál több esetben nőtt a magyar hallgatók, illetve a magyar nyelvű oktatásban részt vevő hallgatók száma, arányuk viszont továbbra is elmarad a többségi lakossághoz képest.

A magyar nemzetpolitika legnagyobb eredménye, hogy létrejöttek külföldi magyar felsőoktatási intézmények. Ezek olyan mértékben gátolták az asszimilációt és segítették elő a magyar identitás reprodukcióját, melynek hatása felbecsülhetetlen. Az elmúlt évek tapasztalatai ugyanakkor azt is mutatják, hogy a felsőoktatási fejlesztések, új szakok nyitása sok esetben minden átgondolást nélkülöztek, ötletszerűek voltak. A szakok nyitásánál nem vették figyelembe a többi (magyarországi és külföldi) magyar felsőoktatási intézményt. Feltűnően felülreprezentált a bölcsészképzés, míg reálszakokon alig lehet magyarul tanulni. Tehát bár a reprodukciót szolgálta a külföldi magyar felsőoktatás bővítése, a magyarság versenyképességét csak részben javította.

A magyarországi és külföldi magyar felsőoktatási rendszer egyaránt átgondolásra szorul. Ezek összehangolása mind égetőbb, hiszen a jelenlegi rendszer hatalmas forrásokat emészt fel, de nem gazdaságos.

Előremutató elképzelés, ha egységes Kárpát-medencei oktatási térben képzeljük el a felsőoktatást; kiemelkedő, hogy ehhez már a középiskolai oktatásnál is egységes oktatási rendszerben kell gondolkodunk. Bízthatjuk az egyetemek közti egyeztetést a fejlesztéseket megelőzően.

Ahhoz, hogy a külföldi magyarság versenyképességét biztosítsuk, növelni kell a reál-, orvosi-, mérnök- és jogászképzésen belül az arányukat. Szorgalmazzuk ennek érdekében a bölcsészképzés helyett műszaki és természettudományi karok indítását magyar nyelven. A többségi nyelveken folyó képzésben részt vevők számára emellett identitásőrző programokat kell indítani, például szakkollégiumok, áthallgatások, keresztfélélévek formájában.

Fontos megvizsgálni, hogy milyen jogszabályok vonatkoznak az egyetemek közötti átjárhatóságra a szomszédos országokban, és ennek tükrében a magyarországi rendszert minél befogadóbbá kell tenni (megfelelő tájékoztatás, kreditismerés, részsképzések megnyitása, hallgatói mobilitás erősítése).

A Magyarországon tanulókat be kell vonni olyan programokba, amelyek erősítik szülőföldjükhöz való ragaszkodásukat. A Márton Áron Szakkollégiumot olyan intézménnyé kell alakítani, amelyben a kollégisták olyan szakmai ismeretekkel vértelődnek fel, amelyet a saját országukban hasznosíthatnak.

Tehetség gondozás

A magas szintű, minőségi tudással felvértezett fiatalok szerepének kiteljesedése nagyban hozzájárulhat a magyarság kulturális és gazdasági potenciáljának megerősödéséhez. A tehetséges fiatalok számára ezért kiemelt figyelem szükséges. A tehetséges fiatalok megtalálása, felfedezése és továbbképzése különböző speciális, célzott programok által kell, hogy megvalósuljon. Ilyen fontos programként említhető meg a Collegium Talentum tehetség gondozó program, melynek célja, hogy a külföldi területekről felkarolja a kimagaslóan tehetséges magyar fiatalokat, és olyan speciális minőségi tudást nyújtson számukra, amellyel megállják a helyüket a nemzetközi szintű tudományos életben.

Kárpát-medencei együttműködés egyetemek/karok/tanszékek között

Úgy a magyarországi felsőoktatási, mint a tudományos intézetek élő kapcsolatokkal rendelkeznek külföldi oktatási és tudományos intézetekkel. Intézményközi együttműködési, vagy tágabb (európai – pl. ERASMUS, CEEPUS) együttműködés keretében hosszabb ideje rendszeresen zajlik a kölcsönös tudástranszfer. Ehhez a magyarországi intézetek saját vagy pályázati forrásokat használnak fel, ritkább

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

esetben európai forrásokat. Hogy a magyar tudományosságot minél inkább fejlesszük, a külhoni és magyarországi intézményeket ilyen együttműködésekben való részvételre kell ösztönöznünk. Ennek jó példája a közelmúltban megalakult magyarországi és külhoni doktorandusz hallgatók közötti együttműködés.

Kiemelendő itt az MTA által működtetett pályázati rendszer, amely például a Domus Hungarica program keretében senior és junior ösztöndíjakkal támogatja a külhoni kutatók magyarországi munkáját, segíti bekapcsolódásukat a magyarországi tudományos életbe, akadémiai és egyetemi kutatókba.

3.2.5. Tudomány

A magyarok által produkált tudományos eredmények az összmagyar tudományosság részét képezik. A nemzetpolitikai stratégia szempontjából a magyar tudományos teljesítmények nem csupán tudományos, hanem a Magyarország és a magyarság presztízsének növelése szempontjából is fontosak. A szomszédos államokban számos magyar tudományos műhely produkál eredményeket. Szerte a világon magyar egyének hoznak létre tudományos produktumokat.

A külhoni magyar tudományos intézmények, szervezetek egy jelentős csoportja a magyar tudományosság integráns részévé vált, így bizonyos területeken – a tudományos kutatás bizonyos szegmenseiben, elsősorban nemzetpolitikai relevanciájú kérdésekben – létrejöttek a feltételek az eddigi jobbára egyoldalú centrum-periféria modell meghaladására, a többközpontúság és hálózatoság irányába történő elmozdulásra. Adottak a ténylegesen partnerszintű közös kutatások feltételei, a „támogatások” helyébe a közös nemzeti érdeket hangsúlyozó együttműködéseknek kell lépniük. Ezek fő célja a korszerű nemzeti közösségi tudat formálása, a közös kulturális értékek revitalizálása, a regionalizáció és a versenyképesség fokozása – lehetőség és téma szerint együttműködve a többségi nemzet tudományosságával. Az így létrejövő többközpontú magyar tudományos szerveződés a még hiányzó és szükséges valódi nemzeti integráció kerete, sőt: markáns segítője lehet.

Fenti új típusú, hálózati alapú együttműködéseknek a nemzetpolitikai elkötelezettségű kormány szakpolitikai, tudománypolitikai prioritásává kell előlépniük, megőrizve és továbbfejlesztve az eddigi támogatási rendszer – amely a nemzeti tudományos kutatások kategóriát nem használta, de elszórtan finanszírozott idetartozó tevékenységeket is – eredményeit. A tudomány területén és eszközeivel történő nemzetegyesítés lehetőségéről nem mondhatunk le.

Olyan hálózatok, működési modellek létrehozása tehát a cél, amelyek a Kárpát-medencében előttünk álló nemzeti tudományos feladatok hatékony végrehajtását a legjobban képesek segíteni, szakmai, adminisztratív és finanszírozási területen egyaránt. Összpontosítanunk kell tartós intézményközi együttműködésekre, nem felülírva, de kiegészítve az eddigi jobbára személyi megalapozottságú, törekenyebb viszonyrendszereket. Projekt-alapú és intézmények közötti együttműködések kidolgozása és megvalósítása, elindítása vált időszerűvé mára.

Célul kell kitűzni uniós források megszerzését bizonyos erre alkalmas projektekhez, méghozzá esetenként környező országbeli magyar tudományos szervezet irányításával: ez a felállás jól segítheti az egyenrangúság megteremtését a hazai és a környező országokbeli tudományos világok között.

3.2.6. Gazdaságfejlesztés

A magyar nemzetpolitika alapvetéseiben megfogalmaztuk, hogy csak akkor sikerül megakadályozni az asszimilációt, akkor léteznek életképes és fejlődő közösségek, valamint ezek növekvő támogatása csak abban az esetben lehetséges, ha Magyarország regionális szerepe (mind politikailag és gazdaságilag, mind kulturálisan) megnő.

Magyarország és a szomszédos országok közül Románia, Szlovákia, Szlovénia és Ausztria európai uniós tagsága, valamint Horvátország és Szerbia integrációs perspektívája által megfelelő keret alakul ki a gazdasági együttműködés további kibontakozásához. Ezt segíti az a tendencia is, hogy a globalizálódó világgazdasági térben felértékelődnek a regionális szintű jelenségek.

A terület egyértelmű nemzetpolitikai vetülete miatt azonban szükséges az alapvetések meghatározása a nemzetpolitikai stratégiaalkotás során is. A nemzetpolitikai stratégiának nem feladata meghatározni a Kárpát-medencei térség gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai irányait, a nemzetpolitikát érintő szempontok, álláspontok megfogalmazását azonban fontosnak tarjuk. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül ugyanis a tényt, hogy a magyar nemzet számára gazdasági és geopolitikai szempontból is hatalmas lehetőséget jelentenek és értéket hordoznak a külföldi magyar közösségek.

A gazdaság az egyik terület, amely nagyban hozzájárul az öngondoskodás iránti képesség kialakulásához. A gazdaságfejlesztés megvalósulása továbbá motorja a foglalkoztatottság növekedésének, így hozzájárul ahhoz a nemzetstratégiai alapvetéshez, hogy a külföldi magyar közösségeknek szülőföldjükön kell megőrizniük magyarságukat.

A magyar gazdasági növekedés célkitűzés megvalósításához a szomszédos országok gazdaságpolitikáival az összehangoltság, a szomszédos országokkal partneri kapcsolat szükséges. Kiemelendő ezek közül a határon átnyúló kezdeményezések kérdése. Magyarország számos, az Európai Unió által kezdeményezett és finanszírozott határon átnyúló, transznacionális vagy egyéb együttműködési programban vesz részt. Az Európai Területi Együttműködés (ETE) keretében a kétoldalú fejlesztési programok az EU belső határai mentén, a tagországok között valósulnak meg. Fő céljuk a határok elválasztó jellegének csökkentése, a határon átnyúló infrastruktúrák és együttműködések fejlesztése, valamint a határ menti közösségek kapcsolatainak erősítése. Magyarország teljes mértékben támogatja ezen források összehangolt lehívását, hiszen ez az egész térség, Magyarország és a szomszédos államok – beleértve a magyar lakta területeket – fejlődését segíti. A Kárpát-medence országainak minden lehetőséget – így a határon átnyúló fejlesztéseket – meg kell ragadni ahhoz, hogy a régió versenyképessége növekedjen.

Célok

- A versenyképes és megújuló külföldi magyar gazdaság az egységes Kárpát-medencei gazdasági térség víziója keretében valósulhat meg, az egységes piaci térség kialakítása, egységes munkaerőpiac megteremtése, turisztikai együttműködés által. Az egységes gazdasági térség autonóm regionális gazdasági közösségek tevékenységére épülne.
- A Kárpát-medencei helyi vállalkozások integrációjának erősítése kiemelten szükséges. Ennek érdekében ki kell építeni a vállalkozásfejlesztést ösztönző Kárpát-medencei szintű intézményrendszert, biztosítani kell a magyar vállalatok információellátását, képességfejlesztését, illetve ösztönözni kell a magyar vállalkozások Kárpát-medencei klaszterhálózatát.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

- Olyan külföldi nagyvállalatokat szükséges a térségbe vonzani, amelyek húzóerőként szolgálhatnak a helyi vállalatirányítási, vezetési módszerek, a térség technológiai és munkakultúrájának fejlődésében;
- összehangolt fejlesztéspolitika;
- elérhetőség javítása: infrastrukturális és információs fejlesztések támogatása;
- a magyar nyelv térnyerése a gazdaság (munkahely, kereskedelem, reklám) területén;
- az európai uniós források koordinált, összehangolt lehívása.

3.2.7. Mezőgazdaság

A mezőgazdaság területén Magyarország és a külhoni magyar közösségek a hagyományos eljárással, kis mennyiségben előállított, jó minőségű, biztonságos termékekkel versenyelőnyre tehetnek szert. A klasszikus vidéki területek ugyanis – amelyek sajátja a hagyományos mezőgazdaság – javarészt Európa keleti részében található. A térségben a munkavállalók több, mint 16,4 százaléka a mezőgazdaságban foglalkoztatott. A tradicionális vidéki térségek hatalmas lehetőségeket és potenciált hordoznak magukban, amely az extenzív és/vagy ökológikus mezőgazdaságban, a biogazdaság, az alternatív energia előállításában, valamint további területen is kamatoztathatók. Az Európai Bizottság a Közös Agrárpolitika 2013 utáni jövőjéről megjelentetett közleménye három alapvető célt fogalmaz meg: az életképes élelmiszertermelést, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodást, valamint a kiegyensúlyozott területi fejlődést.

Az Európa 2020 stratégia Európa erősségei közé sorolja a minőségi mezőgazdaságot. A stratégia alapján az egyes finanszírozási eszközöknek, így a strukturális alapoknak, a mezőgazdasági és vidékfejlesztési alapoknak, a kutatási keretprogramnak és a versenyképességi és innovációs keretprogramnak hozzá kell járulnia az Európa 2020 stratégia céljainak megvalósításához. Oly módon, hogy e hozzájárulás biztosítsa a hatékonyságot, és uniós hozzáadott értéket teremtsen.

A mezőgazdaság modern gazdasági viszonyok közötti tévesztése ellenére is jelentős arányt képvisel a foglalkoztatáson belül, főként a vidéki területeken. Ez valamennyi külhoni magyar régióra jellemző. Valamennyi régióra érvényes ezért, hogy az adott régió népességmegtartó erejének fokozása, valamint a vidéki térségek fejlesztési céljainak megvalósulása érdekében szükség van a régiók ökológiai és ökonómiai adottságaira épülő, a komparatív előnyöket kihasználni tudó agrártevékenységek ösztönzésére.

Az Új Széchenyi Terv Magyarország esetében felhívja a figyelmet arra, hogy Magyarország földrajzi adottságai, mezőgazdasági kultúrája és agrár-innovációs öröksége különösen indokolja az ágazati kutatás-fejlesztési prioritások felállítását. A Kárpát-medence külhoni magyar régiói esetében a vidéki térségek meghatározó mennyisége miatt is érvényes, hogy az új munkahelyek jelentős részét felsőfokú végzettség nélküli emberek számára kell létrehozni, hiszen közöttük sok a munkanélküli, illetve a munkanélküliség miatt elvándorló. Az ÚSZT kiemeli, hogy az ilyen típusú új munkahelyek döntő többsége három területen jöhet létre, többek között a mezőgazdaságban.

Célok

- a külföldi magyar vidéki népesség megtartása, demográfiai egyensúlyának helyreállítása;
- a külföldi magyar vidéken élők életminőségének javítása a mezőgazdaságban rejlő perspektíva kiaknázásával; a mezőgazdaság adta munkahelyteremtés elősegítése, gyarapítása;
- a hungarikumok, a helyi hagyományos eljárással előállított kis mennyiségű, jó minőségű termékek és a hagyományos fajták megőrzése és népszerűsítése;
- piaci lehetőség a biológiailag magasabb értéket képviselő természetes mezőgazdasági áruterelés, háztáji gazdálkodás számára;
- a nemzeti marketingbe a házi, háztáji termékek fogalmának beépítése;
- a természeti értékek védelme, fenntartható természeti erőforrás-, táj- és erdőgazdálkodás, a vidéki környezetminőség megóvása;
- helyi alapú gazdaságfejlesztéssel családi/egyéni gazdaságok és azok társulásának kialakítása, fejlesztése; a mezőgazdaságra épülő helyi-térségi klaszterek kialakulása;
- az agrárszerkezet- és termeléspolitikának a többfunkciós gazdaság minőségi termelési, élelmezési és élelmiszerbiztonsági, energetikai, környezetbiztonsági és foglalkoztatási céljait kell szolgálnia; a termelésen, minőségen alapuló mezőgazdaság fejlesztése;
- hozzáadott értéknövelés, biztonságos élelmiszerellátás, biztonságos piac megteremtése;
- a vidéki szellemi és fizikai infrastruktúra fejlesztése;
- a vagyon-visszaszármaztatás által visszaszerezhető földterületek esetében a külföldi közösségek érdekérvényesítése;
- a mezőgazdasági terményfelvásárló-hálózatok, vállalkozói klaszterek, vállalkozói inkubátorházak, határon átnyúló gazdasági kapcsolatok fejlesztése;
- a termelés és értékesítés közötti láncolatok számának csökkentése;
- Kárpát-medencei szintű fellépés a dömping árukkal szemben;
- a helyi szintű energiatermelés és ehhez a mezőgazdasági melléktermékek felhasználása.

3.2.8. Környezetvédelem, a fenntartható fejlődés sarokpontja

A környezetvédelmi, fenntartható fejlődésre irányuló intézkedések nem függetleníthetők a tágabb földrajzi környezettől, a magyar nemzet esetében a történelmi és földrajzi adottságok miatt elengedhetetlen a Kárpát-medencei horizontban való gondolkodás. Arra törekszünk, hogy a Kárpát-medencére jellemző egységes társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok egy klasztert alkossanak, megvalósítva a nemzet gazdasági, környezeti, társadalmi jólétét, illetve fejlődését szolgáló elemek szinergiáját.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Olyan intézményi háló szükséges tehát, amely az erőforrások fenntartására, gyarapítására törekszik, a magyarság tartós versenyképességének megteremtését szolgálja.

Célok

- Kulcsfontosságú az oktatás kérdése. Egyrészt a megfelelő életmód kialakításához szükséges készségeket, értékrendet, a fenntarthatóság szemléletét mindenki az iskola kereti közt sajátíthatja el. Másrészt szükség van olyan mérnök szakemberekre, akik a technológiai fejlődés motorjaiként képesek kutatási és fejlesztési tevékenységet ellátni. Sajnos azonban magyarul a területen a természettudományos, mérnöki képzéseken részt vevő diákok aránya még mindig alacsony. Egy egységes Kárpát-medencei oktatási tér keretében hangsúlyt kell fektetni arra, hogy ez az arány változzon a reál szakok javára.
- A kulturális intézmények megerősítése is a fenntarthatóság szemléletmódját és értékrend kialakítását segíti elő.
- Közös ügyként elő kell segíteni a Kárpát-medence sajátos természeti kincseinek megóvását. A táj, az állat- és növényvilág egyedülálló sokszínűsége, a biodiverzitás fenntartása, a talaj minőségi romlásának megállítása elemi érdek kell, hogy legyen. Környezetvédő technológiákat kell alkalmazni, a termelésben a természetes ökológiai folyamatokat tiszteletben tartani.
- A környezetvédelem, a fenntartható fejlődés sokrétű kapcsolati háló által vihető sikerre. A gazdasági szereplők, a lokális tényezők (önkormányzatok, egyházak, civil szervezetek stb.) elhivatottá tételre elengedhetetlen. A magyar-magyar kapcsolatok tekintetében különösen fontosak a kisregionális együttműködések, a szubszidiaritás elvére épülő döntéshozatal és intézkedések a bizalmi szálakat erősítik, hatékonyabban közvetítik a fenntarthatóság értékeit.
- Magyarországnak és a szomszédos országoknak közös ügye a régió környezetének megóvása. A Duna Stratégia résztvevői felismerték, egyre nagyobb szükség van a lokális kezdeményezésekre a régió versenyképességének fenntartható növeléséhez. Mindez a közlekedés összehangolásán, az energiahatékonyság megvalósításán, a környezetszennyezés megállításán, a tudásalapú társadalom vízióján és az intézményi együttműködés megerősítésén keresztül érhető el. Szintén fontos a szakképzési rendszer összehangolása, egy szakképzési klaszter kialakítása. A Kárpát-medence természeti értékeinek kihasználása során a geotermikus energia kihasználására is sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mind az emberek közvetlen ellátása, mind a turizmus fejlesztése szempontjából.

3.2.9. Turizmus

A Kárpát-medence kivételesen gazdag természeti és kulturális értékekben. A Kárpát-medence mint európai makrorégió adottságai a turizmus területén is kiaknázatlanok. Mivel a turizmus a Kárpát-medence valamennyi országa tekintetében kitérési pontot jelent, valamint sok turisztikai adottságunk közös vagy egymáshoz kapcsolódik, ezért a makrorégió fenntartható fejlődése és versenyképessége érdekében mindenképpen indokolt az összehangolt haladás megteremtése. A Kárpát-medence turisztikai adottságai hozzáadott értéket biztosítanak az európai turizmus számára, amely hozzájárul az európai kulturális turizmus fenntarthatóságához és versenyképességéhez. A Kárpát-medencei turizmus fejlesztése nagyban hozzájárul a Kárpát-medence mint egységes gazdasági-, illetve oktatási tér víziójának megvalósulásához, szinergiában van valamennyi területtel (oktatás, gazdaság, vidékfejlesztés, kultúra stb.), amelyek ezt szolgálják.

A gyógy-, természeti-, vallási-, falusi-, ifjúsági-, fesztivál- valamint a kulturális örökséghez kapcsolódó turizmus fejlesztése nagyban hozzájárul a régióban élő magyar közösségek szülőföldön való boldogulásához. A turisztikai desztinációk nem közigazgatási határok mentén szerveződnek. A turisztikai vonzerő, a természeti adottságok elhelyezkedését a földrajzi és a kulturális összetartozás tényezői alakítják. A turizmus a határon átnyúló kapcsolatok kialakításában, élénkítésében is nagy szerepet játszik. A turizmus egyes részterületei tekintetében Magyarország és a szomszédos országok mint konkurens felek jelennek meg, azonban azt is ki kell emelnünk, a szomszédos országok valamelyikében realizálódó turisztikai bevételek a kölcsönös gazdasági kapcsolatok révén az egész régió és így Magyarország versenyképességét is növelik, ezért az összefogás erősítése nagy hatással lehet az integrált térségi gazdasági fejlődésre.

Célok

- a Kárpát-medencei turisztikai együttműködések fokozása és az intézményrendszer kiépítése és fejlesztése;
- a Kárpát-medence európai makrorégió egészére kiterjedő keresletélénkítés;
- a testi, lelki és szellemi egészség megőrzését elősegítő turisztikai termékek (öko-, kulturális-, vízi, bor- és gasztronómiai turizmus) minőségi, integrált fejlesztése;
- komplex turisztikai kínálat kialakítása;
- a Kárpát-medence külhoni régióinak becsatolása a magyarországi turisztikát illető célkitűzésekbe;
- a piaci pozíciók javítása a turisztikai kis- és közép vállalkozások hálózatosodásának ösztönzése által;
- infrastrukturális fejlettségbeli különbségek mérséklése;
- a turisztikai desztináció menedzsment szerveződések fejlesztése;
- a turizmus állami szintű intézményei tevékenységében külön Kárpát-medencére koncentráltó turizmusfejlesztési irány kialakítása;
- a Kárpát-medence egységként való megjelenítése a marketingben és a kommunikációban;
- a Kárpát-medencei turizmus célközönségének megtalálása, elérése, meggyőzése;
- turisztikai szakképzés ösztönzése a Kárpát-medencei régióban;

3.2.10. Kultúra. Kulturális örökségvédelem

A magyar anyanyelv és kultúra ápolása a magyar nemzeti identitás megőrzésének, a külhoni magyar közösségek megmaradásának kulcsa. Az identitás megőrzése kapcsán az alapot történelmünk és múltunk mélyebb, helyes megismerése, nagyjaink tisztelete, teljesítményeink méltó számbavétele jelenti. Múltunk és jelenünk ismerete, annak büszke vállalása és tisztelete a kiindulópontja a magyar kultúra terjesztésének, fejlesztésének mind a Kárpát-medence magyarságát illetően, mind pedig abban a tekintetben, hogy vonzóvá váljunk a külföld szemében. A magyarság joggal lehet büszke hagyományaira, ezer éves múltjára. Fontos hangsúlyozni, hogy ez a tény a bázis, amire a XXI. század

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

kihívásaira válaszul építkezni kell. A magyarságnak a modernitás és a hagyomány elveinek párhuzamos szem előtt tartásával, azok ötvözésével a kultúra központjává kell válnia a régióban.

Fontos, hogy a meglévő gazdag népi kultúrát, annak hagyományos fórumait tovább erősítsük. A magyar közösségek nemzeti identitásának megőrzésében, fejlesztésében kiemelt szerepe van a magyar anyanyelv megtartásának és folyamatos fejlesztésének, a nyelvi jogoknak és intézményeknek. A kulturális reprodukcióhoz minél több olyan közösségi helyre van szükség, ahol az emberek megismerhetik, megélik identitásukat.

A magyar intézmények elérhetősége kiemelten fontos kérdés a szórványközösségek esetében. El kell érniük, hogy általuk megismerhessék a szórványközösségen kívül született magyar kulturális teljesítményeket, illetve – kölcsönös alapon – a nem szórványban élőkhez is eljussanak az ő kulturális teljesítményeik.

A magyar kultúra felelős a magyarságról alkotott képért, ezért el kell érniük, hogy az minél szélesebb körben vonzóvá váljon. Ha a magyar nyelv, kultúra felértékelődik, az gátat szabhat a negatív demográfiai folyamatoknak is. A kultúra megítélése tekintetében a hagyomány ne röghöz kötő, vagy maradi legyen, hanem megfelelő arányérzékkel új, lendületes, a fiatalok számára is vonzó. Ebben a feladatban a zene, a színház, a filmművészet és a képzőművészet kulcsszerepet játszhat a korszerűség megvalósításakor.

Célok

- Egy olyan profilt, imázst kell kialakítani a magyarságnak, ami a világ bármely pontján mindenki számára egyazon jelentéssel bír, beazonosítható a tartalma. Ennek megfelelő közvetítő felülete, intézményi kerete a magyar kulturális intézetek hálózata. Olyan egységes üzenetre van szükség, amellyel egyaránt azonosulnak a magyarországi és a külföldi magyarok, és befogadható az érdeklődő külföldiek számára is.
- Szükséges kulturális örökségünk feltérképezése, összeírása, egy kataszter készítése, amely digitalizált formában is használható.
- A kortárs művészet/művészek felkarolásában hatékonyak lehetnek különböző alkotói ösztöndíjak a művészeti ágak lehető legszélesebb körében, az egész Kárpát-medencére kiterjesztve a képzőművészetben hasonlóan nagyobb hangsúlyt érdemes fektetni a kortárs alkotók támogatására, alkotói ösztöndíjak biztosítására, vándorkiállítások szervezésére.
- Magyarországon és a külföldi magyar közösségekben szervezett számos fesztivál sikere mutatja, hogy ez a kultúra egy könnyen befogadható terepe. A különböző fesztiválokra nagy igény mutatkozik. A fesztiválok teret adnak a hagyományos kultúraápolásnak, de ugyanígy könnyűzenei koncerteknek, filmvetítéseknek stb. Fontos, hogy minél inkább megerősödjének azok a fesztiválok, amelyeken megmutathatja magát a kultúra klasszikus és modern vetületének képviselője, illetve más-más magyarlakta régió képviselői is jelen vannak.
- Ösztönözni kell a megannyi kulturális értékünkről való tudás bővítését: a tájékoztatás érdekében érdemes létrehozni egy kulturális kalauzt a külföldi régiók látóival.

A **kulturális örökségvédelem** a kultúra egy kiemelt fontosságú szegmense. A Kárpát-medencei magyarság esetében a kulturális örökség (tárgyi) emlékeinek nemzetmegtartó szerepe különösen felér-

tékelődik a külhoni területeken, ahol azok „befelé” – az adott magyar nemzeti közösség számára – a nemzeti identitás bázisai, „kifelé” – a környező nemzetek, államok számára – a magyarság őshonos voltának időtálló bizonyítékai. Ebből következik, hogy a külhoni magyar kulturális örökség megmenetése és fenntartható fejlesztése nemzeti érdek, a nemzetpolitika egyik eszköze, szegmense. Megőrzése – az érintett országok nagy részének uniós csatlakozása ellenére is – részben magyar állami feladat.

A kulturális örökség elemei meghatározó és mással nem helyettesíthető forrásai egy-egy közösség azonosságtudatának. Részai napjaink – veszélyben lévő, de még élhető – emberi környezetének, amellyel összefüggésben a fenntartható fejlődés kívánalma éppúgy érvényesítendő, mint a természeti környezet esetében. A kulturális örökség elemei mindemellet fejlesztési potenciál hordozói, azaz lehetőséget kínálnak arra, hogy a múltunkból hozott tőkét a jövőre fordítsuk.

Célok

A külhoni magyar kulturális örökség megőrzése szakmai és pénzügyi támogatásának összetett célrendszerében az alábbi örökségszakmai, társadalmi és nemzetpolitikai célok épülnek egymásra:

- a kulturális örökség fizikai értelemben vett megőrzése;
- a környező országok magyar szakembereinek támogatása;
- a nemzeti erőforrások bővítése, a kulturális örökség új nemzeti erőforrásként való kiaknázása.

3.2.11. Civil szervezetek

A civil szervezetek tevékenységét az önkéntesség, az önszerveződés, az öntevékenység, az önszegélyezés jellemzi. A külhoni magyar civil szektor sajátossága, hogy motorja a magyarság szülőföldön való megmaradásának, a magyar identitás erősítésének. A kulturális értékek ápolása, a jogérvényesítés, civil kontroll, illetve a szakmai érdekérvényesítés mind a civil szervezetek keretében valósul meg, éppen ezért integráló erővel, felszívó hatással bírnak a magyar társadalomban: kapcsolódási pontok. Alapvetően az alábbi típusú civil szervezetkategoróriákról lehet beszélni: hagyományőrző, kulturális egyesületekről; jogvédő szervezetekről; szakmai szerveződésekéről; illetve ifjúsági szervezetekről.

A civil szféra szervezetei nyelvi színterek, azaz erőteljesen hozzájárulnak a magyar identitás reprodukciójához. Munkájuk segítése, és valódi partneri viszony kialakítása azért fontos, hogy megteremtjük a magyar közösségek öngondoskodásának feltételeit. A civil szféra védelme érdekében az államnak tartózkodnia kell a túlzott mértékű beavatkozástól. Megfelelő teret szükséges biztosítani, lehetőséget teremteni, ösztönzőleg hatni tevékenységükre, de szabadon kell hagyni őket a kibontakozásban.

A civilek feladata a magyar élet megszervezése ott, ahová a politika már nem jut el. A civil szervezetek személyes kapcsolatok kiépítésével olyan tereket tudnak teremteni, amelyek pozitív hatással bírnak az identitás újratermelődésére, az asszimilációs hatásokkal szembeni ellenállásra. A Kárpát-medence egész területén aktív, hatékony civil hálózat kiépülése kívánatos. A civil szervezetek szorosabb és aktívabb kooperációja abból a szempontból is hatékony lehet, hogy nagyban segítenének hozzájárulni a Kárpát-medencei egységek oktatási-, illetve gazdasági tér megvalósításához.

Sürgető a hagyományőrző, kultúraápoló egyesületek valamilyen szintű megújítása és felpozícióba hozása. Egyes szervezetek példája az előregedés, a fiatalság csökkenő motivációjának tendenciáját tükrözi.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Az ifjúsági szervezetek kiemelkedő aktivitást mutatnak, képesek megszólítani a fiatal generáció tagjait, nagy a felhajtóerejük és a szervezőkészségük: ezeket megmozgatni képes rendezvényeket tudnak sikeresen megszervezni, ezért mindenképpen fontos építeni rájuk.

Célok

- A civil szervezetek esetében fontos, hogy a jogvédelem tekintetében ellenőrző szerepet töltsenek be, kezdeményezőleg lépjenek fel és járuljanak hozzá a magyar közösségeket érintő jogok érvényesüléséhez. Ezt a tevékenységet mindenképpen támogatnunk kell.
- Egyensúlyba kell hozni a hagyományőrző, és a szakmai, „nagyvárosias” profilú civil szervezeteket. Fontos, hogy a városi szellemi elit is fel tudja mutatni az önszerveződéshez szükséges erőt, és erősítse befolyását a szellemi életben.

3.2.12. Egyházak

A magyar nemzetpolitika úgy tekinti fontos szereplőknek az egyházakat, hogy közben maximális mértékben tiszteletben tartja az egyházak autonómiáját. Nem kíván beleszólni hitbeli és egyházszerkezési kérdésekbe. Viszont igen fontosnak tartja az egyházak (úgy a magyarországiak, mint a külföldiek) szerepét a nemzeti identitás erősítésében. A nemzetpolitikai stratégia szemszögéből az egyházak a nemzeti reprodukció, a nemzeti megmaradás kiemelt jelentőségű intézményei. Szórványterületeken sok esetben az egyházi intézmények a magyarként való megmaradás utolsó bástyái.

A külföldi magyarság felekezeti megoszlása⁶

	Erdély	Felvidék	Vajdaság	Kárpátalja
Római katolikus	41,2%	64%	88%	19%
Református	47,1%	11,4%	3,6%	70%
Görög katolikus	1,4%	1,2%	n.a.	8%
Evangélikus	1,2%	n.a.	2,4%	n.a.
Unitárius	4,6%	-	-	-
Ortodox	1,7%	-	n.a.	n.a.
Egyéb	2,8%	3%	6%	2%
Felekezeten kívüli	n.a.	6,6%	n.a.	n.a.

A határon túli magyarlakta területeken óvodától a felsőoktatásig működnek egyházi oktatási intézmények. A legtöbb intézmény középiskola, de gyakran tartozik hozzájuk általános iskola, esetleg óvoda is. A középiskolai intézmények többségében megoldott a vidéki tanulók kollégiumi elhelyezése.

A külföldi egyházi oktatási intézmények általános jellemzője, hogy állami támogatásban csak csekély mértékben részesülnek, egyes területeken – így Kárpátalján – semmilyen támogatáshoz sem jutnak. Emiatt gyakran küzdenek anyagi gondokkal, ami nem ritkán megmutatkozik az ingatlanok állapotán is. A külföldi egyházi iskolák anyaországi támogatása tehát továbbra is szükséges.

⁶ Népszámlálási adatok.

A külhoni magyar egyházi intézmények – a diákok erkölcsi és vallási nevelésén túl – kiemelt hangsúlyt fektetnek a magyar nemzeti értékek közvetítésére is. A nemzeti szellemben történő nevelést támasztja alá az a tény is, hogy a legtöbb egyházi iskola kiterjedt testvériskolai kapcsolatrendszerrel épített ki magyarországi és más külhoni magyar régiókban működő iskolákkal.

Annak ellenére, hogy a magyar tannyelvű oktatásban résztvevő diákok létszáma egyre csökken, az egyházi tanintézményekbe való beiratkozási létszám fokozatosan növekedett az elmúlt 20 év folyamán. Regionális és felekezeti szinten az egyházaknak más-más mértékű a régió magyarságához kapcsolódó társadalmi szerepvállalása.

Az egyházak a hitélet és lelkipozozás mellett a következő területeken vállalnak társadalmi szerepeket:

- oktatás;
- szociális ellátás;
- örökségvédelem;
- cigánymisszió;
- szórványgondozás.

Főképp a szórányvidéken, azokon a településeken, amelyeken az állami iskolákban a magyar tannyelvű osztályok indítása nem lehetséges – ahogy a kárpátaljai egyházi líceumok esetében is –, ott az egyházakkal tudunk együttműködni a magyar nyelvű oktatás biztosítása érdekében.

Arra is figyelemmel kell lennünk azonban, hogy a társadalmi szerepvállalás tekintetében több régióban, – felekezeti szinten eltérően – a kereszténység egyetemessége dominánsabban szerepel, mint az etnikai hovatartozás.

Fontos kitérnünk az egyházi ingatlanok visszaszámaztatásának folyamatára, és ahol szükséges, a megfelelő diplomáciai eszközökkel, jogi segítségnyújtással segíteni azt.

A nemzetpolitikai stratégia partnerként tekint az egyházakra a külhoni magyar oktatás, továbbá a szórványgondozás, a szociális szféra, az értékközvetítés területén.

3.2.13. Ifjúság

Az ifjúságpolitika kiemelkedő fontosságot élvez, hiszen a jövő nemzedékének sorsa, az, hogy az útkeresése során milyen válaszokra jut, mindannyiunk számára égető probléma. A magyar ifjúságnak ezért olyan tudásra és készségekre van szüksége, amelyek hozzájárulnak a jövőbeni önálló és felelősségteljes döntéshozatalhoz. Ennek érdekében szükség van mind a politikai, mind a társadalmi támogatás biztosítására, hogy a fiatal generáció által létrehozott szervezetek a demokratikus, modern, ugyanakkor nemzeti hagyományokat éltető intézményekké váljanak. A fiatalok szabadidejét kitöltő tevékenységek koordinálásához, illetve az ifjúság különböző csoportjai által elindított kezdeményezések támogatásához elengedhetetlen a fiatal társadalom megértése, problémáikra és kérdéseikre való válaszkészség és empátia megléte.

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

Az általuk szervezett rendezvények (az önképző köröktől a szórakozásig) lehetőséget teremtenek a magyar fiatalok találkozására. Az ifjúsági szervezetekben való tagság, a tevékenységükben való részvétel során a tagok olyan tudásra, ismeretekre tesznek szert, melyek később, az ifjúsági szervezetekből kilépve fontosak az önazonosság, a politikai szocializáció szempontjából. Az ilyen személyek fogékonysága a társadalmi problémák iránt jóval nagyobb, mint azon társaiké, akik ilyen szervezetekben nem vállaltak tevékenységet, nem vettek részt ezek rendezvényein.

Az ifjúságpolitika csak úgy lehet sikeres, ha a fiatalság képes és akar bevonódni a felnőtt társadalomba, ha az önkéntes vagy ifjúsági munkák életük szerves részét képezik. Ezért érdemes szélesebb körű tájékoztatást adni ezekről a lehetőségekről, programokról. A fiatal korosztály túlnyomó része azonban elutasítja az ifjúsági szervezetekben való tagságot, aktív részvételt, inkább a mozgalmi jellegű megmozdulások érdeklik, olyan összejövetelek, melyek egy-egy téma, ügy mentén képesek akár nagyobb számú fiatal ad hoc jelleggel megmozgatni.

Kiemelt jelentőségű ernyőszervezet a Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK), a külföldi magyar ifjúsági szervezetek együttműködési fóruma, amelynek legfontosabb eredménye, hogy egyaránt tömöríti az összes jelentősebb anyaországi, Kárpát-medencei és diaszpórábeli ifjúsági szervezetet, megvalósítva a magyar nemzet legszélesebb körű ifjúsági együttműködését. Szorgalmazzuk, hogy minél több ifjúsági szervezet vegyen részt ebben az együttműködésben.

A Kárpát-medence egyik legfontosabb közösségépítő és ifjúságnevelő mozgalmi szervezete a cserkészlet, ezért törekednünk kell annak fejlesztésére. A Magyar Cserkészszövetségek Fóruma (MCSSZF) a magyar cserkészszövetségek közös tanácskozási testülete, mely 1991-től szolgálja a magyar cserkészletet határokon innen és túl. A cserkészmozgalom célja, hogy az ifjúság érték közvetítő, nevelő szervezete legyen, felkészítsék a fiatalokat állampolgári kötelességeik teljesítésére és mind testileg, mind lelkileg egészségre neveljék őket. A cserkészmozgalomnak fontos szerepe lehet a társadalom morális megerősödésében, a szétzilálódott értékrend helyett az egészséges szemléletmód kialakításában. A nyugati magyar fiatalság körében a cserkészletnek van a legnagyobb összetartó ereje, ezért magyarságuk megőrzésének ez a legfontosabb színtere.

Az ifjúság nemzetpolitikai érzékenységének növelésére alakult meg a Határtalanul! mozgalom, amiről a dokumentum már részletesen beszélt.

3.2.14. Média

A magyar nyelvű média összetartó és informáló szerepet tölt be egyszerre. A külföldi magyarság háromféle média fogyasztója: a helyi magyar média, a magyarországi média, valamint az adott ország többségi nyelvű médiájának hatása alatt áll.

A külföldi sajtótermékek jó része a magyar állam támogatására szorul – területenként eltérő mértékben –, enélkül nem képesek önerőből fennmaradni. Arról nem mondhatunk le, hogy ahol magyarok élnek, ott működjen magyar nyelvű média. A magyar állam a rendszerváltás óta támogatja a külföldi magyar médiát, ez sok esetben az adott médiatermékek létezését biztosította.

A nézettségi adatok alapján megállapítható, hogy a kereskedelmi televíziók nézettségének és rádiók hallgatottságának aránya nagyobb a közszolgálati televíziókhoz és rádiókhoz képest. Ezekről a csatornákról, a közszolgálati tartalmak közvetítéséről azonban nem mondhatunk le, léteznek jó példák a közszolgálati televíziók és rádiók korszerűsítésére, népszerűségének növelésére.

Célok

- A külhoni magyar médiapiac pluralizmusának fenntartása mellett kiemelt stratégiai jelentősége van, hogy a külhoni magyarság magyar nyelven informálódhasson a magyar közösségekről és az adott országban történő eseményekről/hírekről. Cél, hogy minden külhoni magyar – különösen a szórványban élők – számára elérhetővé váljon a magyar nyelvű információ, és azt napi szinten használják is.
- Az egységes magyar médiatér kialakítása elsődleges cél. Kiemelten fontos, hogy a külhoni magyarok magyar nyelvű médiafogyasztókká váljanak. Ez nem jelent kizárólagosságot – pozitív dolognak tekintjük, ha a külhoni magyarok tájékozottak a többségi társadalom történéseit tekintve -, de a médiának, a tájékoztatáson túl kisebbségi vonatkozásban identitásformáló szerepe is van. Az egységes médiatér elősegíti az összmagyar nemzetben való gondolkodást.
- A média hozzájárul egyrészt a hagyományörzéshez, másrészt a modernizáláshoz. Törekedni kell a két kívánalom párhuzamos jelenlétére. Ez különösen a fiatalság figyelmének felkeltése érdekében lényeges. Törekedni kell a kiegyensúlyozott műsorstruktúrára.
- A média fontos mobilizációs szerepet tölt be. Összmagyar ügyekben bölcsen és összehangoltan kell ezt a funkciót felhasználni.
- Keresni kell minden lehetőséget, hogy a magyar nyelvű adásokat bővítsék az adott állam közszolgálati médiájában.
- A szomszédos országokban növelni kell a televízió és rádió adók foghatóságát.
- Fel kell térképezni, hogy melyek a legfontosabb, legnagyobb hatósugarú médiumok, esetleg milyen körzetben foghatók/olvashatók/böngészhetőek, illetve fel kell térképezni a külhoni magyarok médiafogyasztását.
- Az írott sajtó megőrzésére fontos, ám világos tendencia olvasottságának csökkenése. Ki kell használni az új csatornák nyújtotta lehetőségeket, és terjeszteni az online sajtótermékeket.
- A magyar közszolgálati csatornák külföldi műholdas csatornákon való elérhetőségének növelése elsődleges fontosságú lenne, különösen a diaszpórában élő magyarság szempontjából. Továbbá, a minőségiek mellett fontos lenne a szórakoztató, fiataloknak szóló műsorokat erősíteni, és a második-harmad generáció miatt az angol és a spanyol feliratozást folyamatosan biztosítani.

A nemzetstratégia társadalompolitikai szellemével összhangban, a magyar iskolába történő beíratást elősegítendő kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermekeknek szóló sajtótermékek támogatására. Fontos továbbá hangsúlyozni, hogy számos részstratégia született már eddig is a média területén, amelyekre figyelemmel kell lenni a prioritások megállapításakor.

3.2.15. Sport

Az Európai Unió lakosságának – tagállamonként eltérő mértékben – 30-60 százaléka tagja valamely sportegyesületnek, összességében a tagok száma 130 millióra becsülhető. Ma a magyarországi társadalom legszélesebb rétegét – korosztálytól, iskolázottságtól, régiótól függetlenül – megszólító és megmozgató tényező a sport. Ezt mutatja, hogy Magyarországon az összes bejegyzett szervezet közül sport-

3. CSELEKVÉSI TERÜLETEK

egyesület a legtöbb. A nemzetközi statisztikák alapján a rendszeresen sportolók 60 százaléka labdarúgó. Az Európai Bizottság állásfoglalása a sportról megállapítja, hogy a sport Európában a legszélesebb körben űzött, kedvelt tevékenység, elfogadott közérzetjavító, betegségmegelőző hatása, fontos szerepet tölt be a kulturális és etnikai különbségek áthidalásában, figyelemre méltó gazdasági lehetőségeket hordoz magában. Az európai uniós dokumentumok azt is kiemelik, hogy a sport olyan kondíciókat is fejleszt, amely a közösségek kialakulásához, erősödéséhez is hozzájárulnak. Az Európai Unió, felismerve a sport társadalmi és gazdasági értékeit, kiemeli a sport három dimenzióját a sport és a kommunikáció kölcsönhatásának, a sportfejlesztési programok beindításának, valamint a sport és a gazdaság kapcsolatainak feltárása tekintetében. Ezért úgy gondoljuk, hogy ezen elvek mentén a tömegsport és az élsport fejlesztése gyaban hozzájárulna a Kárpát-medencei európai makrorégió sikerességéhez.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy a közösen elért sportsikerek hozzájárulnak egyrészt az egységes magyar nemzet eszméjének erősödéséhez, másrészt így a magyarországi társadalom jelentős részét könnyebben megnyerhetjük nemzetpolitikai döntéseink támogatásához. A közösségek életében jelentős szerepet játszik a sport: hozzájárul az összetartozás érzésének, valamint a szolidaritásnak és a toleranciának az erősödéséhez. Azt is fontos hangsúlyozni, hogy az adott külhoni régió magyar közösségeinek sportsikerei növelik presztízsét az adott ország többségi társadalmában. Továbbá a közös sportsikerek erősítik a Kárpát-medence európai makrorégió súlyát az Európai Unión belül.

Célok

- a külhoni magyar régiók sportéletének felélénkítése;
- a külhoni magyar élsportolók magyarországi, illetve a szomszédos országban való szerepeltetésének ösztönzése;
- a Kárpát-medence élsportolóinak a Kárpát-medencében tartása;
- a Kárpát-medencei sport és gazdaság kapcsolatának kialakítása;
- a már létező határon átnyúló kapcsolatban (testvériskolák, testvérvárosok) hangsúlyt fektetni a tömegsport jelentőségére;
- a sport szerepének kiaknázása a határon átnyúló kapcsolatok élénkítésében;
- a Kárpát-medencei utánpótlás egy rendszerben történő kezelése; kölcsönös szakmai segítségnyújtás a Kárpát-medence régióinak utánpótlás-nevelésében.

A szerkesztésért felelős: Répás Zsuzsanna

A kiadásért felelős a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.

A kiadásért felelős vezető: Majláth Zsolt László

